

شاہ محمد مری دے چو نوویں مضموناں دا پنجابی ترجمہ

ترجمہ کار
مقصود ثاقب

گیان تے کرنی

کاسموس دی عمر 14 بلین سال اے۔ زمین 4.6 بلین سال دی اے۔ جگ وِچ حیاتی بہوں چرکی پَنگری اے۔ تے منس تاں اصلوں ای مگروں آیا اے۔ چھڑا ست بلین سالوں دا اے۔ ایہدے اندر ڈماک تاں ہور وی چراں مگروں ودھیا اے۔ جانے زمین، دریا، پہاڑ، سمندر، رُکھ تے جنور مطلب سنسار منس تھیں گھٹو گھٹ تیرھاں بلین ورھے پہلاں توں ہے سی تے زمین ساتھوں چار بلین سال وڈی اے۔ انج پدارتھ (مادہ) منس تے اوہدے دماغ دا پچو اے۔ منسیکا دماغ پدارتھ دا پتر اے۔ سو پتر تاں پچو تھیں وڈا نہیں ہوسکدا۔ ایس پاروں اسیں تے اساڈی سوچھی پدارتھ تھیں بہوں چر پا کے آئے آں۔

سوچھی (consciousness) اپنی ہستی تے اپنے دوالے دی دُنیا نوں جانن دا ناں اے۔ مغز تے اوہدے وِچ ہوئی پَنگری سوچھی پدارتھ دا ای ودھارا اے۔ ایسے پہلاں دے پدارتھ توں منس بنیا تے ایسے پہلاں دے پدارتھ توں ای گوہ وچار کرن دی اک ات وڈی فیکٹری مانی دماغ۔

سُرت سمجھ یا سوچھی چھڑی منسکے دماغ دی کرت اے۔ جگ وِچ ایہہ گُن کسے ہور ہوند دے پتے نہیں۔ ہور تاں ہور منس جُون وِچ وی دماغ توں اڈ کسے ہور انگ یا روم (گھرے/رُخلیے) وِچ وی ایہہ سکت نہیں ہے۔ منصوبہ، ویونت بندی، نشانہ تے مُدا سبھے مانی دماغ دی کرت نیں۔ کھوتے دا کوئی داہیا، نشانہ، مقصد نہیں ہوندا۔ چلتن پہاڑ

دا کوئی مُذا مقصد نہیں۔ بیجی تے ہنگول دے پوتر دریاواں دا کوئی نشانہ نہیں۔ سمندر دا کوئی ٹپا نہیں۔ ٹپا، نشانہ، مقصد یا مُذا، یا پڑا چھڑا منس دا ای ہوندا اے۔ تے منس ایس 14 بلین ورھے دے جگ وچ مسال 7 ملین ورھیاں توں اے۔ ایس پاروں سُرَت، متا تے نشانہ مقصد مانسی دماغ دے ودھن مگروں ای ہوند وچ آئے۔ پدارتھ سُرَت نوں ساردا اے سُرَت پدارتھ نوں نہیں ساردی۔ سُرَت، سمجھ یا وچار پدارتھ توں ای بندے نیں۔

مغز وچوں ای خیال تے سُرَت پھندی اے تے پھیر ایہدا ارتھ ہو یا جو سُرَت تے خیال دی پدارتھ ای ہے۔ واج دی۔ عشق محبت وی پدارتھ نیں جناب۔ جیہڑی شئے نوں اسیں خیال یا روح آکھدے آں اوہ اصل وچ تاں مغز دی ای کرنی اے۔ مغز توں باہر ایہدی کوئی ہوند نہیں ہے۔

سُرَت دے پُھٹ پین مگروں منساں تے پشتواں وچالے نڑواں نکھیڑ بن گیا۔ سُرَت دی ظاہری نے مانسی سریر وچ اک نواں چچدار و بہار جوڑ دتا۔ سگواں جیویں مانسی وسپے دے سارے ویلے مانسی سانگے وٹج گئے نیں انجے ای مانسی سُرَت وی وٹ گئی اے۔

سمجھ لو اسیں اک سچ جے بال دے مغز دی گل پئے کردے آں۔ مغز بہوں بھرواں اوزار اے۔ پوند تاں ایہہ کورا کاگت اے۔ اپنی ورتوں نال ای وادھرے پوندا اے۔ اپنے پہلے دن توں ای ایہہ آسے پاسے دی دُنیا نال سانگا جوڑ لیندا اے۔ آل دوالے دی ایہوں پوہ لگدی اے تے ولدے بچ ایہہ وی اوہوں پوہندا اے۔ دوالے نوں تکلدائے تے شیواں اُتے کم کرنا چھوہ دیندا اے۔ جمن سے دماغ تے کککوڑ (سپائینل کارڈ) بنی ہوئی ہوندی اے۔ ایہناں پاروں ای بال سوند، لتاں ماردا، پلدا

جلد اتے خوراک لیندا اے۔

ایس سچ جھے بال دے سُر تیل ہون وچ جیہڑے انگ تے آہر ہتھ پواندے نیں
اوہ اِنج نیں:

1- پنج حواس (پنج گیان اندریاں)

ایہہ تاں سارے ای جاندے نیں جو بال ایس جہان وچ بہت وڈی سکھیا مشین
اے۔ پر نویں جھے بال دے ذہن دا کورا کاغذ جانے مغز یا ہارڈ ڈسک (بھنڈار)
پروگرامڈ کیویں ہوندا اے؟ اوہ اِنج ہی ایہدے سریر یا جسم وچ خاص کر کے اَنگلیاں
والے دو ہتھ، دو کن، دو اکھاں، دو ناساں تے جسم دی لمی چوڑی کھلڑی ہوندی اے۔
ایہہ سارے انگ ہر ویلے اچنھا بھرے باہر دی دُنیا نوں دھیاندے رہندے نیں۔
ایہہ انگ جو کجھ وی دھیاندے نیں اوہنوں مغز دی خالی پر بہت وڈی ہارڈ ڈسک
وچ پائی جاندے نیں جیویں پیر، ساڑ، ٹھنڈ، نرمی سختی، خشبو بدبو تے اکھ توں ڈٹھیاں
ساریاں شیواں۔

ایس سارے ویکھ وچار نوں ایس جسی علم (Perceptual Knowledge)
آکھدے آں۔ جانے اوہ علم جیہڑا حساں تے حواساں راہیں ہووے۔ ایہہ شیواں
دے علم یا جاؤ ہوون دی پہلی پدھر ہوندی اے۔
تسیں سوچو جے کھلڑی، ہتھ، پیر، اکھ، نک تے کن نہ ہون یا کم نہ کرن تاں دماغ
دی ہارڈ ڈسک تاں خالی ای رہسی۔ ایس حالے ایہہ دماغ تاں پھیر نہ نا ہويا۔ دماغ
اکلا کجھ نہیں ایہدے تاں اپنے ایہو جیسے کل پُرزے یا سندر ہوندے نیں جیہڑے باہر
دی دُنیا دی ایہنوں سُدھ سار دیندے رہندے نیں۔ ایہہ سندر ساڈے حواس نیں۔
دماغ حساں دیاں باریاں تھانیوں ای ویکھدا اے۔

جیہڑا بندہ اپنیاں اکھاں تے پٹی بنھ لے، کنناں وچ پھنپے دے لوے تے اپنے

آپ نون باهر دى دُنيا تون اُكا اى وكه كر لوع اوس كول عِلْم ناں دى كوئى شئِ ن
 هوسى- عِلْم تاں كرنى تون تُردا اے-

تساں گوہ كيتا هوسى جو وجود دے ايہہ انگ هر ويلے كم كردے نيس نہ ائلكدے نيس
 تے نہ اى ارام ليندے نيس سارى عُمر اپنے حاكم جانے دماغ يا بيحجے نون سُنپے
 گھلدے رهندے نيس- جے ايہہ سارے انگ هوندياں هوياں وى كم نہ كرن تدوں
 وى كوئى سگنل برين دى ہارڈ ڈسك ول نہيں جانا-

سارا عِلْم منس دے حسى انگاں راہیں باهرى دُنيا نون سہى كرن تون چلدا اے-
 پر جے ہارڈ ڈسك نون بھرن گمروں برين دے ايہہ اہلكار انگ كم كرنوں عاجز هو
 جان تاں وى برين دماغ كم نہيں كردا، اوہ ايس لئى جو دماغ نون شيواں چلدياں رھن
 لئى نويون نويں جانكارى دى لوڑ هوندى اے- نويں حسى جانكارى يا ونكار يا ٹپچا نہ ملے
 تاں ہارڈ ڈسك وچ پيا پروگرام ناكارہ هويا رهندا اے- كسے شئِ نون جان لئى
 اوہدے نال جُورے رهن دى لوڑ هوندى اے- اوس دى ورتوں كرنى ضرورى هوندى
 اے- كچے خربوزے دا سواد جاننا هووے تاں كچا خربوزہ چكھنا اى پيندا اے- پر كچے
 خربوزے دا سواد وچكھنا هووے تاں كچے خربوزے دا سواد كم نہيں ديندا- ايہدے لئى تاں
 تہانوں پكا خربوزہ اى چكھنا پوسى- فيوڈلزم وچ رهندياں تْسيس فيوڈلزم دے قانوناں دے
 اى جاؤ هو سكدے او پر فيوڈلزم وچ رهندياں اگاؤں اى راسوال وسيب دے قانون
 نہيں جانے جاسكدے- ماركس دے ويلے امپيريلزم جانے سامراج نہيں سى- ايس كر
 كے ماركس نون ايہدا كوئى پچہ نہيں سى- سامراج لينن دے ويلے بنيا اے ايس كر كے
 لينن نے ايہدے قانون سيہاتے-

دوجى گھنڈى عِلْم نون ڈونگھياں هوندياں رھنا چاھيدا اے جانے جو جو حساں
 دسدياں نيس اوہ اوہ سمجھ بن كے تُردا جاوے-

کسے شے نون اوہدی گل ٹابری نال دکھاون، اوہدے کن نون سامنے لیاون، اوہدے جدی قنون نٹارن لئی اوہدی جسی سمجھ دے انکڑا بھنڈار نون نوس سر یوں اُسارنا پیندا اے۔ ان لوٹیندا رد کے لوٹیندے دی چون کرنی پوندی اے۔ گوڑ نون مُکانا تے سچ نون رکھنا ہوندا اے۔ اک تون دوجے تے باہر تون اندر ودھن کیتے چتاراں تے وچار لیبیاں دا اک اُسار بنایا جاسکے۔ اک پورا ویہار۔ جسی تون عقلی علم ول پانگھ سر پر لوٹیندی اے۔

علم یا گیان دے کم وچ پہلی پوڑی باہری دُنیا دیاں شیواں نال سدھا ساہواں میل کرن اے۔ ایس میل دے سٹے وچ جو سہی ہوندا اے اوس نون انکڑیاں دا رُوپ دے کے مُنویں سر یوں لڑی بند کردیاں اک وجود بنانا ہوندا اے۔
عقلی علم دا آسرا جسی علم اُتے جسی ہی عقلی علم بند اے۔

2- بھیجا، دماغ یا مغز (برین)

مغز یا دماغ پورے سریر دے بھار دا مسال سوچکھے دو حصے ہے پر ایہہ سریر دی ساری آکسیجن دے سوچکھے 20 حصے ورتدا اے۔ دُدھ پیندے بالاں وچ ایہدی در سو وچوں 50 تیک ہوندی اے۔ ہور کوتک ویکھو سریر دے گلوکوز دا سوچکھے 20 حصے زرا مغز ای لے لیندا اے۔

موٹے لفظاں وچ دماغ (برین) سُرَت، چتاراں تے وچاراں دا اوزار اے۔
دماغ دے کم انج نہیں:

1- جانکاری جوڑنا ایہدا سبھ تھیں وڈا کم ہے۔

2- جسی انگاں توں آئی جانکاری دا بھنڈار بناونا۔

3- ساری جانکاری دیاں فائیاں بناوندا اے، فولڈر بناوندا اے تے اوہناں نون

لڑی بند کردا اے۔

4- پھیر لوڑ ویلے ایہناں فانیلاں تے فولڈراں نوں تڑت کھولن دا سر بندھ کردا

اے۔

ایہہ چارے آپسی پدھر تے جڑے تے اکو قبیل دے کم ڈماک/دماغ ہور کماں
نووں سرے چڑھاو لئی کردا اے۔

پہلاں تاں ایہہ جو دماغ ہر کم یا ذمے واری یا لوڑ نوں سارن لئی سارے جسی علم
نال پراسیڈنگ یا پڑتال دا بہوں وڈا تے پیچواں کارج کردا اے۔ دماغ پڑتال دا سمجھ لئو
جو دُنیا دا سمجھ تھیں وڈا کرخانہ اے۔

دوجا اوہ پڑتال مگروں بندے توں جیہڑے کم کرواندا اے اوہناں دا بھرواں تے
اُگھرواں حکم دیندا اے۔ منس زرا باہریاں شیواں دا گیان ای نہیں لیندا سگوں اپنی کرنی
نال باہری دُنیا اُتے اپنا اثر وی پاواندا اے تے اوہنوں وٹاواندا وی اے۔

وادھا ایہہ ہے جو حکم یا اوڈر یا سُنہیا کار پُرزے اوہا ای ہوندے نیں جیہڑے
اوہدے اپنے سُونہوے، مُخبر یا سُنہی وی نیں۔ ایہہ بھل تاں عام سی ہی مُلکاں دیاں
ایجنسیاں سُونہواں ٹوہاں ای لیندیاں نیں۔ مگروں سُر ت ہوئی جو اوہ زرا ٹوہواں سُونہواں
تے ای نہیں ہوندیاں سگوں مُردے پیریں اگلیاں دھراں اُتے کم وی پاوندیاں نیں۔
امریکی سی آئی اے نے زرا سَنگھاں ای نہیں کڈھیاں سگوں مُلکھاں دے مُلکھ ملہ کر
چھڈے نیں۔ ایہو ای کم دماغ دے سوکھے پُرزے کردے نیں۔ اوہ سُونہواں وی
لیندے نیں تے ہتھاں پیراں اکھاں تے بھیجے دے حکم کرن والے کردے وی
ہوندے نیں۔ ایہہ چھرا حکم ای نہیں ورتاندے سگوں اوس حکم نوں اگلے اُتے ورتدے
وی نیں۔

ذری گوہ کر ویکھو جے دماغ ہووے ای نہ یا کم نہ کردا ہووے تاں چنے کم گنناے
نیں ایہہ بڑ ای نہ سکن۔ ایہناں کماں بنا جیون کیہ آکھ ہو یا بھلا ایس لئی ہی جے ایہہ

نہ ہوں تاں بندہ تاں شیواں توں وی پرلی پار ہویا۔

3- باہری دُنیا یا باہرا جگ

اساں سُرَت لئی لوڑیندے انگ یا آرگنزاں گنائے نیں پر ایہناں وچوں چوتھی شے تاں اُکا نہیں وسارنی چاہیدی ایہہ ہے نک بچ خشبو کتھوں آوندی اے، اکھ دا ویکھن تاں اسیں دس ای دتا اے پر ایہناں جھاکیاں دا سوما کیہ اے۔ (چھوہ)، ٹیپر پیچر دے سوے وی تاں باہرا ہی نیں۔

ایہہ چوتھی تے ساویں پدھر دی وڈی شے باہری (لانجھے چانجھے، آل دوالے دی) دُنیا اے۔ ایہہ باہرا جگ نہ ہووے تاں کیہ سچ جمیا تے کیہ سیانا بندہ کجھ وی نہیں جانا جا سکدا۔ کجھ وی کیتا نہیں جا سکدا۔ بندے دا بچہ جے پکھیرو اڈدے نہ ویکھدا تاں وڈا ہو کے رائٹ بھرا نہ بندا۔ لکڑی دے وڈے وڈے پھٹے تردے تے لوہے دا ٹکڑا جیہا کل دُندا نہ ویکھدا تاں سمندر دی پک اُتے ہزاراں ٹن بھارے سمندری جہاز نہ بجا سکدا۔ مکدی ایہہ جو ساڈی ساری سوچ، خیال تے وڈکارے ساتھوں بے دی پدارتھک (مادی) دُنیا دے چوکھے وچ ای ہو سکدے نیں۔ ایس کر کے منس دے گیان یا علم دا سوما، اوس دی سُرَت اصل وچ اوس دے آل دوالے دی دُنیا اے۔ ایہی آل دوالے دی دُنیا اوس دی کرنی دا پڑا اے۔ جانے اُتھکار جتھے بندی کسے پہلوان، پنڈت تے اکلے اکہرے جی دیاں خیالی خوابی گلاں تے اوہدیاں خاہشاں یا حکماں سر نہیں کم کردی اوہ تاں وسیب دی اصل مادی حالت نوں نچھدی اے۔ وسیب دیاں اپنیاں پدارتھک لوڑاں نوں چاچدی اے تے اوہناں نوں پُوریاں کرن لئی جتن ترکھے کردی اے۔ ایس سارے کم لئی اوہدا وسیب دی اصل حیاتی نال جُٹ رہنا لوڑیندا اے۔ نیت بھاویں کئی وی نیک ہووے تواریخی طاقتاں نوں سرپر ویکھنا ہوندا اے۔

4- کارج کرنی رکر م عمل

جان یا علم کمان لئی ایہہ شے نہ ہووے تاں ساڈی حیاتی دا حق پورا نہیں ہوندا۔
 ایہہ چوتھی شے ہے کارج، کم، کرن، کرتب، کرنی۔ کرنی دست اچنجا اے۔ منس دیاں
 لوڑاں ہوندیاں نیں۔ اوہناں نوں پوریاں کرن لئی اوہنوں گھال کرنی پوندی اے، کارج
 وڈنا پوند اے۔ ایس گھال یا کرنی نوں اُچھاؤ کارج آکھدے نیں۔ ایس کارج وچ
 منس دا سدھا آہنا ساہنا ہوندا اے اپنی باہر دی دُنیا نال۔ اتھے ہُن اوہنے نوں
 پرتاوے کرنے ہوندے نیں۔ ایہو پرتاوے اگے جا کے اوس دا علم بن ویندے نیں
 تے اوہ اگلی واری ایسے علم دی ورتوں کر کے اپنی اُچھاؤ کرنی نوں ترکھی تے چوکی
 اُچھاؤ بناوندا اے۔ نویاں مشیناں گھڑدا اے۔ نہراں کھددا اے۔ سڑکاں تے پُل بناوندا
 اے۔

جانے علم، برین، اوس دی باہری دُنیا دی ہوند، جستاں دی کرنی تے باہری دُنیا
 اُتے مانی کپیتے دے سٹے وچ بندا اے۔ منسکے یا منوکی کرم دا ارتھ اک جی نہیں بندیکا
 وسیب ہوندا اے۔

اسیں ساری کرنی کرتی وچ نہ جان توں جانن اوہنوں چوکھا جانن تے اوڑک
 سمپورن جانن ول اُردے رہندے آں۔ ارتھ ہوئے جو بندیکی سار جماندرو نہیں ہوندی
 سگوں آل دوالا اوس دے دماغ اُتے نقش اُکردا اے۔ پھیر مشق تے تجربہ ایہوں
 وادھے پاوندے نیں۔ انسانی علم پیرو پیرو ددھدا پھلدا جاندا اے۔ تھلوی توں اُتلی پدھر
 ول، پیتل توں ہاتھ ول، اک توں ہوراں پکھاں ول ایہو جاچن تے کرت توں لیکھے
 سکے بندتھ ہی علم ہوندے نیں۔

علم کدیں پورا نہیں ہوندا۔ تئیں اک اڑاؤنی بچھدے او، اک پچھ دا ولدا
 بھال دے اتاں ولدا اپنے وچوں ای دو ہور نویاں پچھاں تہاڈے اگے لیا ڈا ہوندا اے۔
 علم قدرت تے پدارتھ اُتے اُچھاؤ کرنی وچوں اُچھاؤ اے ہولی ہولی ددھدا اے۔ اک

ویلے تیک دیاں کاڈھاں آؤندیاں پڑھیاں لئی غنہیاں بناوندیاں نیں جیہناں نوں اگلی پڑھی اگے اُساردی اے اِنجِ علم نہ کدریں پُرا ہو یا اے نہ ہو سکدا اے۔ جیویں جیویں بندہ قدرت یا پدارتھ نوں وس کردا جاسی تیویں تیویں اوہدا علم ودھدا جاسی۔

ایہہ وی ہے نئی پدارتھ تے جگ بارے جیہڑے سٹے پرتاویاں راہیں لہدے نیں اوہ باری ساری دی پہنچ وچ ہوندے نیں۔ کوئی وی جی کسے وی وارے تے کسے وی تھاں اوہناں نوں دُہراء سکدا اے ایہناں سائنسی نتھیاں والے سٹیاں توں ای عام اصول قنون متھے جاندے نیں۔

منوکھ پہلاں پہلاں تاں باہریاں چیزاں نوں دیکھدا، سنگھدا تے چکھدا اے۔ ایس کرم راہیں اوہ چیزاں نوں سمجھن لگ پیندا اے۔ ایہہ جسی علم جدوں تیک ہور ورتوں وچ نہ آوے ودھارا نہیں کر سکدا۔ اُن اج وی جناوراں جتا ای رہندا جے بندہ یا منوکھ منس بجتی نہ بناوندا۔ جناوراں نوں سواری لئی ورتدے ورتدے ہائی ویز تے ات ترکھی ٹور والی کار موٹر نہ بندی۔ دوجے پڑاں وچ وی ایہو حال اے۔ کیوں جو منس دی کیفیت نرا اُچھاؤ پڑ تیک نہیں رہندی ایس وسیبی کرنی دیاں کنیں شکلاں ہونداں نیں میل بندگول، سیاسی حیاتی، سائنس تے کلا دیاں کرتاں۔ بندہ وسیبی ہوند ہون پاروں وسیبی جیونے دے ہر خانے وچ سیر پاوندا اے۔ اُچھیاں میل بندگول منوکھی علم دے ودھارے وچ بے انت اثر کردا اے۔

علم عمل نال ای چالو ہوندا اے۔ جسی علم عمل توں ای گھنیا جاندا اے تے ایہہ ول چکھنا نہہہ علم وچ اُتر جاندا اے۔ جسی علم اُتے عمل ہو یا تاں علم بنیا۔ ایس علم نوں ہور علم وچ پایا تاں ہور علم بنیا۔ ایس گیڑ وچوں ای ہر ہر پڑ دی سائنس نکلی، ٹیکنالوجی نکلی۔ رچھ، سادیاں توں پیچدار رچھ، مریڈیاں توں سگڑے رچھ۔ اِنجِ لگدا اے جو باہری دُنیا، دماغ، عمل تے سند گڈی دے چار پہیاں واکن نیں۔

اک بچویں ہور شے وی اے ایہہ ہے وچار لیہہ۔ وچار لیہہ سمجھ لو علم یا علماں دا
نچوڑ بن گئی ہوئی اے۔ سچائی دا شیشہ۔

ایہناں ساریاں کماں توں بندے نوں ہور علم آوندا اے اوہ ہور قنون بچھدا اے
تے باہری دُنیا نوں ہور وس وِج کردا اے۔ ایہہ سارا کم کردے ای مزور پیشہ نہیں ایس
لئی اوہ اپنی وچار لیہہ گھڑدے نہیں۔ مارکزم ایسے وچار لیہہ دا اثر یا ہویاناں اے۔

علم (وچار لیہہ) آپوں اُتھل وئا نہیں آندا۔ اوہ تاں کرنی دا اگوان تے سگئی سنگتی
پاروں کم کریندا اے۔ ایہہ وی چیتے رہوے جو کرنی توں وچار لیہہ ہوند ج آئی اے،
وچار لیہہ توں کرنی نہیں۔ آہو پر ہُن ایہہ دوویں ہک بے دا نکھرواں انگ نہیں۔

وچار لیہہ کرنی دی آگُو بن جاندی اے اِنج وچار لیہہ تے کرنی اک دن دی
اکائی بناوندیاں نہیں۔ اک دُو جے دی ڈھاننا تے جوئی۔ اک دُو جی توں سہاننا لیندیاں
نیں اک دُوئی نوں وادھرے پوندیاں نہیں۔ دوویں جنیاں کم کیتی رکھدیاں نہیں۔ ہر
ویلے چل سو چل، ہر دم تازہ، ہر پل ٹیاریاں، ہر گھڑی چوکس تے ہر سسے باہر نال
سیتیاں۔

وسب سُرَت وچاراں، وچار لیہیاں، ویکھن ڈھنگ، وسیب بھادناواں، پلتاں تے
چالیاں دا اکٹھ ہوندى اے۔ منس جُون دی وسیبیل ہوند دا پرتاء وسیبیل سُرَت کردی اے۔
میل بند وسیب وِج وسیب سُرَت میل بند ہوندى اے۔ اک اُچھے میل دے سیاہی،
قونى، اخلاقی، کلا بھنے تے ہور وچاراں تے وچار لیہیاں دا اکٹھ اوس دی سوچ لیہہ گھڑدا
اے۔

اجیہا وسیب جو بھڑویں میل بند دُپھیڑاں نے چیر پاڑ کیتا ہویا اے اوتھے کوئی
اک اکل وچار لیہہ نہیں ہوسکدی۔ دھروہی تے دھرو پھڑے میلاں دی آپو آپنی وچار
لیہہ ہوندى اے۔ جتھے میلاں دا آپسی ٹکراء اے اوتھے سدا ای گھنیرا وچار لیہیل گھول

ورودھی میل بند وسیب دی سخان رہیا اے۔

وسیب دے ودھاء پھلاء وِچ وچاراں دے تگڑے سیر دی ناہی نہیں ہو سکدی۔
وچار لیبہ جدوں لوکائی دے دل دماغ وِچ ڈیرا گھت لیدی اے تاں پھیر ایہہ اک
دبھیل (مادی) طاقت بن جاندی اے۔ ایس طاقت دے نہ ہوندیاں ہر کرنی ہر گھول،
ہر لڑائی انھیرے وِچ تیر چلاون والی کار ہوسی۔

اصل وِچ باہری دُنیا دے قنون سمجھنا تے اوہناں دا ویروا کرنا سبھ توں لوڑیندی گل
نہیں سگوں دُنیا وِٹاون لئی ایہناں قنوناں دے علم نوں ورتوں وِچ لیادون جوگ ہون
سبھ تھیں وڈی کرنی اے۔ تھیوری لوڑیندی اے۔ اُتھلویں تھیوری باجھ اُتھل لہر نہیں ہو
سکدی۔ تھیوری چھڑا ایس لئی لوڑیندی ہے جو ایہہ کرنی دی اگوائی کر سکدی اے۔ پر
جے ساڈے کول بہت وڈی تھیوری اے تے اسیں اوہنوں مُڑ مُڑ رندے آں تے کرنی
وِچ نہیں اُتار دے تاں ایہہ بھگی کوڈی دی نہیں رہندی۔

علم دا کم زرا حساں توں عقل ول چھال مارن ای نہیں سگوں ایہدی اُتھل کار
ورتوں کرنا ہوندا اے۔ جیہڑا علم گیان دُنیا دے قنون گھا لیدنا اے اوہنوں دُنیا نوں
وِٹاون ول مُڑ وِجنا پوسی اوہنوں نویں سر یوں اُچھاؤ کرنی وِچ ورتنا پوسی۔ اُتھل کار میل
بند گھول تے سائنسی پرتا وے دی کرنی وِچ۔ ایہہ تھیوری یا سوچ واہ نوں ازمان تے
وادھے پاون دا آہر اے۔ مزدور میل دی جوڑی پارٹی اپنی وچار لیبہ دی عینہہ وسیب
دی حاضر ہنتر، وسیب وِچ کم کردیاں رزقالی طاقتاں، وسیب وِچ کھ وکھ میلاں دی اصل
تھاں تے ایہناں میلاں دے چتاراں اُتے دھردی اے۔

وسیب لوڑاں دی پُرتی کیتے جو وسیب پلٹاؤ سرژ لوڑیندا ہوندا اے اوہدی کچی شرط
اے جو وسیب وِچ نسر دے تتاں دی اُتھلویں سُر ت نال سیکھلائی۔ ایس کم وِچ ورھے
لگ جان دے نیں جانے وسیب اُتھل تھیں اگدیں سوچ اُتھل لیادونی پوندی اے۔

وسیب وچ تْسیں تھاوں تھال لکھیا پڑھدے او علم بہوں لوڑیندا ہے پر اسیں اکثر علم دے نال کرنی جانے عمل دا رشتہ وسار جانے آں یا عمل نوں دُوئے درجے دی کوئی شے بنا دینے آں۔ ایسے کر کے اک سوجھوان نے علم دے باب نوں علم دی تھال عمل دے سرناویوں چا لکھیا سی۔

جے تْسیں کوئی شے سدھی ساہویں جانی چاہوندے او تاں تھانوں بندیکی چھپائی نوں وٹان لئی کرنی راہیں گھول وچ اُترنا پوسی۔ کرنی یا عمل دا ایہو راہ اے۔ ایہو ای ہر کسے نے کچھنا اے۔ جانن تے وٹاون لئی اوس شے یا اوہدی دکھالی وچ چھال مارنی پوندی اے۔ جے تْساں اُتھل دی وچار لیہہ تے اٹکل جانی اے تاں تھانوں اُتھل کرنی پوسی اوہدا آہر وڈنا پوسی۔ سارا کھرا گیان یا علم سدھا کرنی توں ای چلدا اے۔

پر ہر بندہ ہر شے نال سدھا ساہواں نہیں ورت سکدا۔ اصل وچ ساڈے علم دا بہوں وڈا حصہ دُور دُراڈے تپیاں تے بیٹے دے ویلیاں دا علم سانوں وچولے وسیلیاں توں ای لہھ سکدا اے۔ ایہدا مطلب اے ہر منس کول جیہڑا علم ہوندا اے ساہواں آپنی ورتی وچوں لہھدائے یا دو جیاں دی ورتی توں لینا پوندا اے۔ جیہڑا علم میرے کول ڈائریکٹ کرنی توں آیا اے اوہ ہو سکدا اے دُوجیاں لئی ان ڈائریکٹ کرنی توں آیا ہووے۔ جانے کسے طرحاں وی علم نوں ڈائریکٹ تجربے توں دکھ نہیں کیتا جاسکدا۔ ایس کر کے ای تاں علامہ بنن ہاسو پینا ہوندا اے۔

وچار لیہہ جے اُتھکاری نال نہ جڑے تاں بے نشانہ ہو جاندی اے۔ سگواں جیویں کرنی دا راہ اُتھلوں وچار لیہہ نال چاننا نہ ہووے تاں ہمیرے وچ ٹامک ٹوئیاں ماردا رہسی۔

ایسے پاروں اتھارٹی تے علامہ ڈھیر تھو تھے لفظ نیں اُنج وی علم اینا سچا، اینا سائنسی ہوندا اے جو صدق تے عاجزی ایہدی لوڑ ہے۔ سو اوہ بندہ دُنیا دا سبھ توں ہاسو پینا

اے جو علم تے اتھارٹی یا علمائی دا دعویٰ کردا اے۔
کرنی ویلے ان ڈٹھی نال واہ پیندا اے۔ ایس لئی وچار، وچار لیہیاں، متے تے
ویونتاں وچ کنیں گجھ تے کدیں کدیں سارا گجھ ای وٹ جاندا اے اُتھلویں ویلے وچ
ما ملے ترکھے پیریں وٹدے رہندے نیں اوس ویلے جے اُتھلکاراں دا علم ویلے دی لوڑ
موجب نہ وٹے تاں اُتھل نیپرے نہیں چڑھ سکدی۔

ڈاکٹر شاہ محمد مری
پنجابی: مقصود ثاقب

ریاست

ریاست حاکی دی اک جتھ بندی اے ایہہ وسیب دی میل ونڈ نال جڑی اے۔ ریاست رزق پدھر تے دباؤ میل دی سیاسی پڑ اے۔ ایہہ اوس میل یا ورگ دے ہتھ چ جبر دا، ڈنڈے دا، جیل، پھانسی دا پُرزہ ہوندی اے، جیہنوں ایہہ میل دبیل ورگ اُتے ورتدا اے۔ ایہدے چ فوج، پُلپس، عدالتاں، جیلاں، میڈیا سارے ای رلے ہوندے نیں۔

ریاست حاکم ورگ دا ہتھ ہتھیار اے جیہدے نال اوہ بے حاکمیاں نوں گوڈے تھلے کردا اے۔ ریاست سرداراں، خانان، جگیر داراں، سرمائے داراں تے ایہناں ساریاں دے گوٹھی (امریکہ) دے مفاداں رہتاں دی چونکیدار ہوندی اے۔ ریاست دے تھم جانے عدالتاں، فوج، اسمبلی تے میڈیا ایہناں میلاں، ورگاں دی خدمت گزاری کردے نیں۔

ایس ریاست دا رُوپ بھاریں باتشائی والا ہووے، بھاریں مارشلائی، بھاریں لوک چاری ای کیوں نہ ہووے۔ (لوک چاری = جمہوری)۔

ریاست وسیب دی اپنی اُچ اے ایہہ باہروں نہیں مڑھی گئی۔ ایہہ گھمب واکنن چیت آپو ای زمین چوں نہیں نکل آوندی۔ ایہہ تاں وسیبی اُسارے دے اک اُچھے پڑا اُتے سر چُک کھلوندی اے۔ ایہدی تاں سکاہری (مسلل،

لگاتار، وگ تگ) وار (تواریخ) اے۔ ایہہ پوندتوں نہیں سی۔ نہ ای ایہنے سدا رہنا اے۔ پُرانیاں زمانیاں سچ رت دے سانگیاں دا وسیب ہوندا سی۔ بولی، وشواس تے اٹھنی بہنی سبھ دی اِکو جیہی ای ہوندى سی۔ منس وستیاں وساوں توں اگیترے کسے جُوہ یاں حد بئے تیک ای نہیں سن ہوندے مینہیاں دا چکچا کردے ہونے یا ڈاڈھیاں رُتاں دے عذاب توں بچن لئی، کدیں اتھھے تے کدی او تھے ٹنڈ پھو ہڑی وچھا لیندے سن۔ اودوں لہو دے رشتیاں دی ایہہ وسوں میلاں ورگاں وچ نہیں سی وندی ہوئی۔ ایس لئی حاکم محکوم والا معاملہ نہیں سی۔ ایسے کر کے پلس جیل نہیں سی۔

جیوں جیوں وسیب اگیرے ودھدا گیا تاں میل وی بن گئے۔ کوئی امیر ہوندا ہوندا بھارو تے جروانا بن گیا تے رہندی وسوں لگھردی گئی۔ بھارو میل چراگاہ، پانی تے پشواں اُتے قابض ہوندا گیا تے ہور وسوں ایہناں تھیں ہتھل ہوندى ٹری گئی۔ مطبل جدوں سردار، خان، جکیردار نہیں سن تدوں ریاست سی ای نہیں۔ ریاست اوس ویلے جی جدوں منس اپنی لوڑوں واڈھو اُپجاون لگ پیا۔ تدوں جروانے تے چا تر بندے نے اُچھ ویلے ٹنڈ (قبضے سچ کر) لئے۔ اوہناں اُتے اپنی مئل بنائی رکھن لئی اوہنوں پاہرُو دی لوڑ پے گئی۔ ہُن پردھان یا امیر یا مئل ملکہ والے میل تُوں اپنی پردھاگی سٹھاون لئی زور تے ٹل دی لوڑ پئی۔ اودوں پلس تے لیویز جانے اُگراہیے بنانے پئے۔ اپنی ملکہ دی سمھال لئی ویہرُو یا نابرنوں ڈکن لئی جیل خانے بنانے پئے۔ اپنے حق وچ فتوے دوان لئی اوس نے مُلا محکمہ گھڑ لیا۔ شاعر توں اپنے حق سچ گاؤن جُجوان تے اپنی مرضی دا نیاں لین لئی بھاڑا دے کے اپنا حمایتی جرگہ جانے عدلیہ جوڑ لئی۔ اک اک کر کے ہور وی

ادارے بنانے پے گئیوس۔ ایہناں ساریاں اداریاں دے اکٹھ نوں ریاست یا سٹیٹ آکھیا جاندا اے۔ انج بھیت بکل وچ لگے دیوتیاں ورگے سردار تے باتشاه دی ریاست ٹر پئی۔

دوجے لفظیں ریاست میلاں جانے ورگاں، شیرینیاں دی گھڑت اے۔ ایہدا کم اے حاکم میل دی پردھانی نوں سدا اُساری کھلھاری تے سنبھالی رکھنا۔ حاکم میل بھاویں باتشاه ہووے یا مُلا شاہی، بھوئیں وال یا راس وال یا رل دوت ریاست اوس دی سیوا کرسی۔ ریاست دی شکل بھادیں شاہی، ملوانی یا مارشلائی ہووے اوہنے اپنا مُڈھلا ورتب کیتی رکھنا اے۔ جانے حاکم میل دی چاکری۔ ریاست میل بند اداریاں (ستھاں) دا جٹھ ہوندی اے۔ میل بند ہوندی اے۔

ریاست ثبوت ہوندی اے جو ایہہ وسیب اپنے ای ان بزویں دُ پھیڑاں وچ پھس گیا اے۔ جیہناں چوں اوہ آپ نہیں نکل سکدا۔ مطبل میلاں دی آپو وچ صلح صفائی نہیں رہندی تداں ریاست ہوند وچ آوندی اے۔

ریاست سارے وسیب دی پکی تھتی مُہاندر ہوندی اے۔ ایہہ اک مجموعے دی شکل وچ ایس دی دکھالی دیندی دس ہوندی اے۔ ایہدا مطبل اینا ای سی جو ریاست اوس میل یا ورگ دی سی جیہڑا اوس ویلے پورے وسیب دی مُہاند پیا کردا سی۔ چرکال وچ ریاست بانٹھے گیراں دی سی۔ سرداری واہ ورتن وچ سرداراں دی ہوندی اے۔ بھوئیں والی (حکیر داری) وچ باتشاهواں دی تے راس والی وچ ریپبلک۔

وسیب نسر دا گیا تاں ریاست وی نوین ہوندی گئی۔ پر اوہدی مُڈھلی واہل نہ بدلی۔ اجوکی راس والی وچ عام جرگے دی تھاں بھرپور عدالتاں آ گئیاں نیں۔

اک ڈھلم ڈھلے قبائلی لشکر دی تھاں بدھی جڑی فوج کھلھار دتی گئی اے۔
 پارلیمنٹ بنی۔ اخبار تے ریڈیو توں ودھدیاں ودھدیاں میڈیے نے ٹی وی
 چینلاں تے سوشل میڈیا دی شکل وچ نمنا جا ملیا اے۔ اتے ایہہ سارے راس
 والی دا پانی بھر دے نیں۔

ریاست ولوں راس والی دی ایس خدمت گزاری دا معنی اے ورودھی میلاں
 جانے ہالیاں، گھالیاں تے سوجھواناں نوں دہلنا تے اوہناں دی لہر نوں درڑنا۔

اج دی نوین ریاست اجارے داریاں دے ہت وچ ورتن (رزقالی) نوں
 وس وچ رکھدی تے چلاوندی اے۔ انج کرن نال ریاست نہ چھڑا اجارے
 داریاں نوں ایہہ وانڈک دیندی اے جو اوہ نہ چھڑا آپو اپنی راس (کیپٹل) نوں
 اپنے لاجھ لئی ورتے سگوں اوہ اوہناں نوں ریاستی خزانے دی ورتوں کرن دا سوب
 لواندی اے، جیہڑا وسوں اُتے ٹیکس (کر) لا لا کے بھرتیجا رہندا اے۔ مطبل ہویا
 نوین ریاست وڈے توں وڈے منافعیان نوں کھچن (پمپ کرن) دی مشین اے۔
 ریاست ہر شے نوں راس والاں تے امیراں کبیراں دی نظروں ویکھدی
 اے، ایہناں اُتے مہربانیاں دیاں برساتاں لاوندی اے تے سارے حق وی
 ایہناں نوں ای بخندی اے۔ اوہ ملکھ دا پر بندھ اوہناں نوں سوچ دیندی اے
 تے اوہناں مزدوراں نوں فسادی دسدی اے جیہڑے اپنے حقان لئی اٹھ کھلوندے
 نیں۔ آکھن توں تاں ریاست آکھدی اے اوہ مالکاں تے مزدوراں دوواں نوں
 اپنے دل نال ساواں لا کے رکھدی اے دوواں دھراں دی بھلیائی لوڑدی اے پر
 انھیاں نوں وی پتہ اے ایہہ زریاں سکھیاں تے پھوکیاں گلاں نیں۔

ایس کر کے ریاست ہاری ساری بندے دی ماں نہیں ہوندی ایہہ زری پڑی

اُتلے میلاں لئی ماں ہوندی اے۔ لوکا ئی لئی، تھلڑے دہیل میل لئی تاں ایہہ ڈاں ہوندی اے۔

سرپر نہیں جو ریاست تے قوم دیاں سرحداں اک ای ہون۔ جیویں جرمن قوم چراں تیک دو آزاد قوماں وچ ونڈیگی رہی۔ ایہا حال ویت نام دا ہے۔ ریاست دے حدود اربعے ودھدے گھدے رہندے نیں ونگی پاروں اج ہندوستان دیاں سرحداں اوہ نہیں جیہڑیاں 1947 توں پہلوں سن۔ پاکستان دیاں سرحداں وی کیہڑیاں اوہ نیں جیہڑیاں 14 اگست 1947 نوں سن۔ پر سرحداں دے اُلٹ قوماں تے اوہناں دے سنگھڑپ دیاں حدیاں بڑیاں اوکھیاں ای بدلدیاں نیں۔

بعضیاں ریاستاں وچ اک ای قوم رہندی اے جیویں جاپان وچ جاپانی قوم، اٹلی وچ اٹالین قوم تے فرانس وچ فرینچ قوم۔ انج دیاں ریاستاں نوں اک قومی ریاستاں آکھدے نیں پر بعضیاں ریاستاں وچ اک توں چوکھیاں قوماں وسدیاں نیں جیویں کینیڈا وچ برطانوی تے فرانسیسی قومڑیاں۔ پاکستان وچ بلوچ، پشتون، سندھی (تے پنجابی.... مری صاحب نے پنجابی نہیں سی لکھیا)۔

اجوکی ریاست اک افسر شاہی مریدا اے جیہڑا مہنتی میل دی اُچائی دولت دا بہت وڈا حصہ جھپ جاندا اے۔ ریاست کھوہ دھرو دا اک بے کرک رچھ اے۔ مہنتی ریاست نوں اپنے ہتھ وچ لین دے جتن وچ ہوندے نیں۔ نشانہ نجی ملکہ نوں مکانا ہوندا اے۔ ہالی کرتی میل برجوازی نوں کھدیڑے کے اپنا سیاسی وس لاگو کرن دا گھول کردے نیں۔

براجے واہ والے کہندے نیں ریاست نوں گجھ نہ آکھو کیونجو ایہہ واڈھو

گھڑت تے نکر می کل (مشین) اے۔ براجے وان آ کھدے نیں ایہہ پلینٹ شے
 اے ایس لئی ایہہ ہتھ نہیں لانا چاہیدا۔ بُرجوازی ایہہوں پاک دسدی اے ایس
 لئی ایہہوں ہتھ نہیں لانا چاہیدا۔ دوویں آ کھدے نیں ایہہوں نہ چھو وو۔
 پر اُتھلک آ کھدے نیں ایہہوں نرا چھونا ای نہیں سگوں اپنے ہتھاں وچ
 کرنا چاہیدا اے۔ ایہدے اُتے مل ماری جاوے۔ ایہہوں اپنے میل بند فاندیاں
 لئی ورتیا جاوے تاں جو نچی مالکی مُکائی جا سکے تے محنتی یا گھال کار میل اپنی جند
 خلاصی کروا سکے۔

مختیاں دا سیاسی راج پرچلت بُرجوا ریاست دے اُلٹ اصلوں لوک راجی
 ریاست تھلویاں شرطاں دے ادھین لوڑیندی اے:

1- موڑ لیاون دا حق لوکائی نوں دے کے سارے افسراں نوں آزاد چوناں
 راہیں چڈیا جاوے۔

2- ہنری مزدورتوں کسے وی افسردی تنخواہ چوکھی نہ ہووے۔

3- فوج دی تھاں ہتھیار بند لوک ملیشیا ہووے۔

ایس لئی پرولتاریہ دی سٹیٹ اصل چ سٹیٹ نہیں ہوندی۔ اوہ ایس لئی بی
 بُرجوا سٹیٹ تاں اپنے آپ نوں لوک تھیں بگائیاں کردی جاندی اے، لوکائی نال
 ورودھ کردی اے۔ لوکائی نوں بھارو میل دے تھلے رکھدی اے۔ پر پرولتاری
 ریاست لوکائی دے ہتھاں دی پُرتی کردی اے ایہہ ادھ ریاست ہوندی اے۔
 ایہہ ریاست بھلک نوں کمیونسٹ ریپبلک جانے آپ پر بندھ لئی تھاں چھڈ جاسی۔
 تے ایہہوں تیک جو ایہدی ہستی ای نہ رہ جاسی۔

جانے جدوں ریاست سچی مچی پورے وسیب دی مُہاند بندی ہے تاں اوں

ویلے اوہدی لوڑ نہیں رہ جاندى کیونجو اچہا کوئی میل نہیں رہندا جیہنوں دبیل بنا کے رکھیا جاسکے۔ میل بند داباتے جیو جی حیاتی دے جیوندے رہن دا جتن تان اُتج دے برابے پاروں ہوندا اے۔ ایہدے نال ای ایہدی ککھوں جمن والے جھگڑے، ٹکراء تے ودھیکیاں سبھ مک جانیاں نیں۔ کوئی اچہی شے نہیں رہ جاندى جیہدے تے دھگان کیتی جاوے۔ ایس کر کے ریاست جروانی طاقت ہون پاروں اخیرى کم ایہہ کردی اے جو وسیب دے نال تے سارے اُتج وسیلے سانجھ لیدی اے۔ ریاست پاروں ایہہ ای اوہدی اخیرى سیوا اے۔

ہن وسیبى سانگیاں وچ ریاست دا دخل ان لوڑیندا ہوندا اے۔ ایس لئی آپنے آپ ای مرٹک جاندى اے۔ بندیاں تے حاکمی کرن دی تھان معاملیاں دا بست و بند اُتج دا پر بندھ تے اوہدی سمھال ہون لگ پیندی اے۔ پر ریاست اکو ویر نہیں پوری ہو جاندى سگوں ایہدا بوٹا ہولی ہولی سکدا جھڑا مکدا اے۔

کرتی میل ریاست توں جتا چر وی کم لیندا اے موکھ (آزادی) لئی نہیں سگوں ویریاں دا مکوٹھپن لئی لیندا اے۔ جدوں ای موکھ سَر دی دسن لگ پوندی اے ریاست پاروں ریاست مک جاندى اے۔

ایہہ وارا اگوتک سانجھ ورتن و بیہار دا ہوسى۔ جتھے اوس ویلے ریاست کھنڈن پُنڈن دے حال توں اڑ جاندى اے جدوں مخلوق مڈھلے تورییاں تے اپنے آپ ٹرن دی ہیلک ہو جاندى اے تے اوہ اپنیاں گناں موجب کم کردی پئی ہووے تے اُتج دی ونڈ اوہدیاں لوڑاں موجب ہوندى پئی ہووے۔

ڈاکٹر شاہ محمد مری
پنجابی: مقصود ثاقب

کلبوت (form) تے ست (content)

ماچس دی ڈبی ---- تیلاں نیں ست تے کلبوت اے ماچس۔ ماچس تے
تیلاں اُچھی شکل، گنتی تے ترتیب وچ بنیاں نیں۔ ڈبی نوں چھڑا ایہدی باہری
شکلون نہیں چھاتا جا سکدا۔ لوڑ ہے تیلاں وی دیکھیاں جان۔ تیلاں کلبوت دا
فیصلہ کردیاں نیں۔ جے ڈبی چالیہ تیلاں دی ہے تاں ایہدے وچ دوسو تیلاں
پائیاں وُجھن تاں ڈبی پاٹ ویسی۔ جے پائے نہ وی تاں ایہدے کلبوت دی شکل
وٹ ویسی۔

ماچس وچ تاں چلو تیلاں باہروں پیندیاں نیں پر جے آٹھا ہووے تاں گل
اوکھی تھی ویسی، کیونجو پوچا اندروں دی وڈا ہوندا رہندا ہے۔
آٹھے دا کھوڑ کلبوت ہوندا ہے تے پوچا ست۔

آٹھے دے کھوڑ وچ پوچے جوگی سکھالی تھان تے خوراک ہوندی ہے۔
پوچا اوہدے اندر ودھدا پھلدا رہندا ہے۔ ایہہ ودھن پھلن تاں پوچے دا وصف
ہویا۔ آٹھے دے کھوڑ وچ ای ایہہ سارا کجھ ورتدا پیا ہوندا ہے۔ پر آٹھا شوہدا
چندرا ہے جو کیشیم کاربوریٹ نال بنیا ہویا اوہدا کھوڑ تربیت دے ڈھڈ ہارگولا
تے لچکواں نہیں ہوندا۔ آٹھا جبیکر وڈے ہوندے ہوئے پوچے دے نال نال
آپنے آپ نوں وی پھلدا دین جوگا ہوندا تاں کھوڑ دی ٹٹ بھج نہ تھیندی۔ پر

آنڈے دے بھیرے لیکھ جو اوہدا کھوٹڑ جانے کلبوت اپنی شکل بچ بدھاتے ان
وٹواں ہے۔

ایس کر کے ویلا آوندا ہے جدوں چوچا کھوٹڑ وِچ نہیں ماوندا، ہن ایہہ تاں
نہیں تھی سکدا جو چوچا کھوٹڑ وِچ رہن لئی ودھنا چھڈ دیوے۔ اوس دے تت یا
اصلے نے تاں ودھنا ای ہے، تاں پڑا آوندا ہے جدوں چوچا (ست) کھوٹڑ
(کلبوت) تروڑ کے اوہنوں بھن کے بنے آ ویندا ہے جانے کلبوت نوں بھاویں
کلبوت چاہوے نہ چاہوے اوہنوں ست دا ودھارا جرننا پوندا اے۔ کلبوت اوہا
بچدا ہے جو ودھدے اُسردے ست دا ساتھ دیندا ہے۔ جانے ست ای ہے جیہڑا
کلبوت دی حیاتی مِتھدا ہے۔

ست اوہناں تاں (اجزاواں) تے اوہناں دی کرنی دا گل اے جیہڑے کسے
چیز دا مڈھ بنھدے ہن جیہڑے اوہناں دے کلبوت دی اُساری تے ودھارا
مِتھدے ہن۔

کلبوت جُوت دا اندرلا میلپ تے ڈھنگ بناوندا اے۔ ایہہ کلبوت تے
ست دے تاں تے کارگزاریاں دا آپسی تے آل دوالے نال واہ ورتن وکھالدا
ہے ایس لئی اسیں ست نوں ای سبھ کجھ نہیں من سکدے سگوں سچی گل تاں ایہہ
ہے جو کلبوت دُھکواں ہووے تاں ست نوں وی ودھن بچ بہوں نگڑا آسرا جُودا
ہے۔

ایہدا مطلب ہے جو کلبوت تے ست شیواں دی اکائی، پُرتی تے ودھن
پُھلن دے اندر کے سومے وکھال دے نیں۔ رُوپ تے ست وکھ وکھ شینیں
ہوندیاں ہویاں وی اکائی ہن۔ ست باجھ کلبوت نہیں تے کلبوت بنا ست نہیں۔

کلبوت ست دی مُہاند (سپوکس مین شپ) کردا ہے تے ست کلبوت دا زرنایا
 نیڑا۔ پر جدوں تیکر کلبوت اُدی رہندا ہے اوہدی پوہ وی رہندی ہے۔

کلبوت بھوویں ست اُتے ہوندا ہے پر ایہہ بہوں اُدم نال ست نُوں تُندا وی
 ہے۔ ایہدے ودھاء پھلاء وچ مدد کردا ہے۔ آڈے دا کھولڑ زرا چوچے دی اوٹ
 یا اوہلا ای نہیں ہوندا سگوں اوہنوں باہروں واء تے سن (نمی) وی دتی رکھدا
 ہے۔ پر پکی تھتی ایہو ہے جو ہک ویلا آوندا ہے جدوں کلبوت ست دی بے
 اوڑک اُساری لئی ڈکا بنن لگ پوندا ہے۔ پوند ماڑا ماڑا تے وت چوکھا زوراور ہو
 کے۔ ارتھ ہوئے جو کلبوت ست نال راس ہووے تاں اوہدی پال پوس کردا ہے
 تے اوہنوں وادھرے پاوندا ہے۔ پر جیوں جیوں کلبوت پُرانا تھیدا ویندا ہے تاں
 اوہ ست نال وتر رکھنوں آتر تھی ویندا ہے۔ اوہدی چلھ لمی تھیدی ویندی ہے اوس
 دے ورتارے تے زمیش وچ آکر آ ویندی ہے۔ کیونجو اوہ اپنے وٹا توں آرت
 ہوندا ہے ایس لئی ست دی اُساری نال سڑوکا وڈ گھندا ہے۔ اوہنوں ٹھلن دا حیلہ
 کریندا ہے تے ویڑھن دا جتن۔ اوس دا شریک بن بہندا ہے۔ تدوں اوہ ست
 دی اُساری دے راہ دا اڑیکا بن ویندا ہے۔ پھیر ہک پڑا اُتے دوواں وچالے
 جیوں مرن دی بازی لگ کھلوندی ہے۔

ایہہ چھڑا گرسی دی لڑائی نہیں ہوندی، ایہہ حیاتی دی بھڑاند ہوندی ہے۔ ہُٹے
 تڑٹے کلبوت تے بھرویں، اُدی تے اُسردے نسر دے ست وچالے مرن جیوں
 دی بازی۔ جیوندا کون نکسی؟ ست نکسی، کیونجوست حیاتی ہے، حیاتی دا اُسارا نسا
 ہے۔ ست ہون تھیون دی عینہہ ہے، نسا ست دے اصلے وچ رچیا ہویا ہے۔
 کلبوت شوہدا تاں ہری ہوئی لڑائی لڑیندا ہے۔

الیں بھیڑچ ہو یا مکیا، بھگا بھریا، ان ودھنا کلہوت جھڑ ویندا ہے۔ انج
بھرواں ہونڈر ہیل ست اپنے ودھارے وچ بنی اڑتل ہٹاون وچ سپھل تھی ویندا
ہے۔

ثابت تھیا جو کلہوت تے ست دا ایکا ان سد یوی تے ڈنگ ٹاواں ہوندا ہے۔
دوروں اوہ ہک چند دو سریر جا پدے ہن پر ایہناں دی ایہہ اک مک آپسی
دُپھیڑاں نال بھرتی پئی ہوندی ہے۔

کلہوت آپوں وی وٹے پنا نہیں رہندا۔ وناہ ول ایہدا پنڈھ ہلیا رہندا ہے۔
پر ایہہ وٹاں کلہوت نوں اجایاں کر کے اکا ویر وگا مارن دل نہیں ٹر پوندا۔ ایہہ
کلہوت تے ست دے آپتی دُپھیڑاں دے ہولی ہولی ترکھے ہونڈے رہن نال
اگے ودھدا رہندا ہے۔ ہور ایہہ نئی ست نال سدھییاں ساہویاں جڑیاں باہر
وارلیاں واپریاں، تتھ (facts) تے سانگے (ریلیشنز، رشتے) وی کلہوت دے
وٹاں نوں پونڈے (اثر دے) نیں۔

کلہوت دی آزادی سچوڑ (relative) آزادی ہوندی اے۔ آزادی دی ایہہ
سچوڑتا کلہوت دے جھینے پنے ہون توں واڈھو ہوندی ہے۔ پوند کلہوت دی ستھرتا
یا پکیائی اجیہا کارن ہوندی ہے جیہڑا ست دی رُکے رُکے اُساری نوں پکیاں
کریندا ہے۔ پر ویلے دے لگھن نال ایہہ ست لئی ستھرتا نہیں رہندا سگوں ہک
بھار، جنجال تے جوکھوں بندا جاندا ہے۔ اخیر ایہہ پُراتن دا سمھالو بن کھلوندا ہے۔
پُرانا تے پُران دا پاہرے دار۔ ست تے کلہوت اتھے اڑ کے ہک دُوئے دے
ویری تھی ویندے ہن۔

جیویں گل ہوئی ہے ہک صفتی یا گنا تمک حالتوں لگھ کے پُرانا کلہوت یا تاں

دیا ویندا ہے یا اوہ اپنی شکل و ثناء گھندا ہے۔ پر پُرانے کلبوت نوں اودوں تیک چھیکیا نہیں جاسکدا جدوں تیک اوہدے اپنے اندر نویاں لوڑاں تے ودھیر چنگے کلبوت بن دے کارن نہیں پھٹ پوندے، جانے کلبوت دی ایہہ موت اتے اوس دی ایس نکاسی دا کم دولا ہے جس وچ پُرانا کلبوت اصلوں اجایاں کر کے ہکے ہتھ سٹیا نہیں جاندا تے نواں کلبوت تڑنت مڑھیا نہیں جاندا سگوں ہولی ہولی بھارو ہوندا رہندا ہے۔

کدیں کدائیں معاملہ پٹھا وی تھی ویندا ہے۔ کلبوت تے ست دے قانون دے اصلوں اُلٹ۔ دُشمنی دی ایس کھیڈ بچ ست لئی مارو دھڑکا وی بنیا رہندا ہے۔ پُرانے کلبوت دے ایہہ مُونہہ مہاندرے چکھلے پیریں ددھ پون دے وی سٹنا وان ہوندے ہن۔ ایہہ پُرانے کلبوت نوں مڑ وی سرتے اسوار کر سکدے ہن۔ اسماں سانجھ ورتن دے سوویت یونین نوں وت راسوال روس بندیاں وی ڈٹھا ہے۔

کلبوت تے ست والا قانون وسیب اُتے وی پھردا ہے۔ وسیب کیہ ہے؟ ایہہ اُچ تے ایہدے نال جڑے میل بند سا نگیاں توں بندا ہے۔ اتھے اُچ تے ایہدے نال جڑے میل بند سانگے ست ہن تے سیاست، کلا تے مذہب کلبوت۔ ایہہ کلبوت کسے ڈھنگ وی چلھاتے نکرما نہیں ہوندا۔ ایہناں بچ ہی تے ایہناں راہوں ہی بندیاں یا منسیائی دا سچیت جیون چلدا ہے۔ پر ایہہ سبھے ست دے متھاج ہن۔

وسیبی سِنس (سائنس، وِگیان) وچ بھوئیں والی اُتے وی کلبوت تے ست دا بچا لاگو ہوندا ہے۔ جے اُپجاؤ رچھاں دے نال والا ست اُساری کریندا ونجے تاں

اُچاؤ سانگے جانے کلبوت ہک حد توڑیں تاں اوہدے نال موڈھا لاسی پر پھیر اوہ اوہنوں ڈھاسنا دتی رکھنوں کچھے ہندا جاسی۔ اوڑک ایہہ کلبوت جانے اُچاؤ سانگے اپنے ست جانے اُچاؤ طاقتاں (گھال طاقت تے اُچاؤ رچھ) دی اُساری وچ اوکڑ بن ویندا ہے۔ تدوں اُچاؤ رچھ تے گھال طاقت اپنے اُساری وصف ہتھوں کلبوت دا پھٹا مونہدا مار دیندے ہن۔

بلوچستان وچ صدیاں تھیں بھوئیں وال ورتارا ٹھکيا ہویا ہے، صدیاں تھیں ہی بھوتار (زمیندار) تے راہک دے اُچاؤ سانگے (کلبوت) اُچاؤ طاقتاں جانے اُچاؤ رچھ، تے گھال طاقت نامک (واہی نیچی) دی اُساری دا راہ ماری کھلوتے نیں۔ مطلب جو کلبوت (بھوئیں والی) چر کال توں ست (اُچاؤ رچھاں تے گھال طاقت) دے ودھن پھلن دا ساتھ نہیں دیندا پیا۔ اوہ بھوئیں والی ہنڈھی پُرانی تے نر چند تھیدی ویندی ہے تے بلوچستان وچ ودھدے پھلدے ہوئے ست (اُچاؤ رچھ تے گھال طاقت) دی ہور اُساری تے ودھا پھلا وچ اڑیکا بندی پئی اے۔ ست تاں اپنا ودھنا پھلنا چھڈ نہیں سکدا۔ تے ودھن پھلن پاروں اوہ اپنی اُساری تاں کیتی ہی آوندا ہے۔ ہن اُچاؤ رچھاں تے گھال طاقت جانے ست دی اُساری نے تاں کھلونا نہیں ایس لئی سر پر ہے جو اڑتل یا اڑیکا جانے کلبوت جانے بھوئیں والی تڑٹے۔ ایہدے باجھ وِسی اُساری سر نہیں سکدی۔

بلوچستان وچ اوڑک ہک نویں کلبوت نے ہوند وچ آونا ہے جیہڑا ست دے ودھارے دا چوکھا چر ساتھ دیوے۔ جانے بھوئیں والی دے کلبوت نے تڑٹنا اے۔ نواں کلبوت ٹھکسی جیہنوں راسوالی آکھسائیں۔ پر راس والی دا کلبوت وی

ہولی ہولی نکما ہوندا ویسی تے دل اوہ وی برباد تھی کے نویں کلہوت نون تھان
دیسی۔ جھیں کلہوت داناں رل ورتن ورتارا ہوسی۔

سانجھ ورت جُوڑی (پارٹی) وی کلہوت تے ست دے گئیے اُتے کم کردی
ہے جُوڑی اوہدا سُر تے پدھر تے اوہدی ٹھک بندی کلہوت نیں۔ اُتھلہ
تگادے (منگاں، ڈیمانڈز) اوس دا ست (کانٹینٹ) نیں۔ وسیب وچ کلہوت
(جُوڑی، پارٹی) تے ست (اُتھلک، اُتھلہ تگادے) دوویں ای لوڑ نیں۔ تے
اُتھلک جُوڑی (کلہوت) بھوویں چنے وی نعرے مار لوے بھوویں چنے وی نویں
نکور جھنڈے تے دھج پئی جھلاوے تے بھوویں چنے وی جوشیلے ترانے یا گاؤن
پئی گنویں پر انتلی کارتاں ایہو اے بی کلہوت (جُوڑی) اپنے ست لئی کم کردا
رہسی۔ اپنے آپ نون اوہدی ڈھالے ڈھالدا رہسی ایہا اوہدی ہونی ہے۔ جُوڑی
اول نہیں اول تاں اُتھلک لوڑ ہے جُوڑی دا کم ہے جو اوہ ایسے لوڑ موجب اپنے
آپ نون وٹاندی بدلاندی تے سواردی رہوے۔

(ماہتاک سنگت دے تھورے پیتی)

سرمائے داری

مزدور کول گزارے لئی اپنی محنت و کچن توں بنا کوئی شے نہیں ہوندی۔ ایس لئی اوہ خریداراں دے پورے طبقے یا میل دا کھیہڑا نہیں چھڈ سکدا۔ بھاری اوہ کسے اکلے دُکلے سرمائے دار دی ملکہ نہیں تاں وی پورے سرمائے دار میل دی ملکہ ملکیت تاں سر پر اے۔ اوہ ایس سرمائے دار میل وچوں ای کسے نہ کسے نوں گا ہک دی بھال وچ رہندا اے۔

سرمائے داری وچ جے سرمایہ مزدور نوں کم نہ دیوے تاں مزدور مر جاسی تے پھیر سرمائے داری دا وی بولو رام ہو جاسی جانے اوہ وی مر جاسی۔ سگواں ای جے سرمائے داری مزدور دی طاقت دی ورتوں نہ کرے تاں سرمایہ دار وی مرویسی۔ تے پھیر سرمائے داری وی موت دے ولکے وچ ٹر ویسی۔ ایس کر کے ایہہ تاں اُکا نہیں تھی سکدا جو سرمائے داری مزدور باجھوں جیوندی رہوے تے ایہہ وی نہیں ہو سکدا جو سرمائے داری سرمائے توں بنا چلدی رہوے۔ سرپلس ویلیو (واڈھواگھ) توں اڈ پیہہ کتھوں آوندا اے۔

اساں ڈٹھا اے جو سرپلس ویلیو یا واڈھواگھ ابھر دا ہوندا اے مطلب دھرو ہوندا اے۔ ایس لئی سرمایہ اپنے آپ بچ دھرو اے۔ ناجائز اے، ناحقا اے، ظلم اے۔ جدوں سرمائے دار دا مڈھ ای دھرو اے تاں ایہدا سارا کار و بہار ای دھرو

کاریاں اکٹھا کرن والا ورتارا ہویا۔ ایس سائکے ایہہ وڈھی، سفارش، ٹیکس چوری، پتی خوری، بک بیک، مچکلی تے گیس چوری تے بلیک دا ڈٹا ویہار اے۔
 اسیں ہور تین وسیلے وی گنا سکدے ہاں جیہدے نال ایہدی گوہلک بھرتیجی رہندی اے۔

سرمائے دار اپنیاں مشیناں دی سانجھ سنبھال کیتی رکھدا اے۔ انج اوہ ہستے مزدور رکھن دی تھاں اک ادھے مزدور توں ای چوکھیاں مشیناں چلوائی جاندا اے تے ہور چوکھی توں چوکھی سرپلس ویلیو یا واڈھو اگھ کھچدا رہندا اے۔
 اوہ ہر ویلے ایس مارتے ہوندا اے بی اپنے کرخانے وچ کم کرن والے مزدوراں دی دیہاڑی گھٹ توں گھٹ کردا رہوے۔

اک ہور ہونی ایہہ واپردی اے جو لہندے یورپ دے ملک جیہڑے گھاڑل اُتھل (صنعتی انقلاب) دا پنگھوڑا سن بہوں ترکھی ٹورے ودھ توں ودھ پیداوار (اُتھ) کردے ٹرے گئے۔ لہندیوں باہرے تے چرکے سرمائے داری قبولن والے ملکاں دی اُتھان چلھی رہی۔ ایس پاروں اج سرمائے داری دوھیاں وچ ونڈی ہوئی اے۔ اُسرے ہوئے سرمائے دار ملک تے اُسردے پئے سرمائے دار ملک۔ سرمائے داری اپنے بچے کھانا سپ اے۔ ایس لئی پاکستان ورگے اُسردے سرمائے دار ملکاں دی قسمت وچ ایہو لفظ ای لکھیا ہوندا اے ”اُسردے سرمائے دار۔“

واڈھو اگھ (سرپلس ویلیو) توں پیسہ کھچن پئی ہوئی سرمائے داری یا راسوالی اک ہور کم وی کردی اے۔ ایہہ جدوں اپنے نساہے دی انت اُچی پدھر جانے تکھد اجارے دار سرمائے داری وچ ڈھل جاندی اے تہوں وی اپنا وست

ولیوا جانے منڈی، مدّیا (مقابلہ) تے اوگھٹ (بحران) یا بھیر اپنے نال ای رکھدی اے۔ اوہ پہلاں توں ای اُسردے ہوئے مُلکاں تھیں کچا مال سستا خریدی رہندی اے۔ ایہہ ایہدے پیسہ بچان تے کمان دا اک ہور کھاتہ اے۔

پیسہ جوڑن دا تریجاکم ایہدا ہے جدوں اوہناں مُلکاں دے کچے مال توں شیواں بندیاں نیں تاں اوہ ایہہ تیار مال اوسے کچے مال والے مُلک نوں مہنگا وپچدی اے۔ ایس مہنگی وچ نال اوہنوں ہور پیسہ لہدا اے۔

ایہناں سارے کمان نال اوہ مُلک مُتھاج ہوندا جاندا اے۔ تے اخیر اُکا ای مالی پکھوں کنگال، ہوراں گوچرا تے آتر ہو کے رہ جاندا اے۔ تدوں ایہہ سرمائے داری والا مُلک اوہدے توں اپنا اسلحہ خریدواندا اے گواہنڈھیاں نال اوہدیاں جنگاں کرواندا اے نالے قرضے دے دے کے اوہنوں اپنے جال وچ اُکا ای پھسالیندا اے۔ انج اوہدے اندرے تے باہرے معاملیاں دے فیصلیاں وچ اپنی مرضی منواندا اے۔

ایس ساری کھیڈ دے کھڈکار نوں امپریلزم، سامراج یا جگت جپھ آکھدے نیں۔

سرپلس ویلیو (واڈھو اگھ یا واڈھو مل) دا ورتارا مزدوراں تے نوکراں دیاں دیہاڑیاں تنخواہاں گھٹان لئی اک ہور پر بندھ وی کردا اے اوہ اپنے مُلکوں کرخانہ پٹ کے اوہنوں غریب مُلکاں وچ جالاندا اے۔ جتھے بے روزگاری پاروں مزدور تھوڑی دیہاڑی یا ویتن تے وی کم کرن نوں تیار ہوندے نیں۔ ایڈوں اڈ سرمائے دار نوں اوہنوں دی ریاست زمین مُفت، ٹیکساں دی چھوٹ تے ہور ان گنت رعایتیاں دیندی اے۔ انج دا چین ایہدی اُگھی مثال اے۔ لہندی سرمائے

دار دُنیا نے ایہناں حالاں تے شرطاں اُتے ای آٹو موبائل، الیکٹرانکس، انفارمیشن ٹیکنالوجی تے انفراسٹرکچر نال جڑوویں اپنے سارے کرخانے پٹ کے چمین اپڑا دتے نیں۔

وست (کماڈٹی) دی اُتج ہولی ہولی اپنی لوڑ توں واڈھو ہو کے بنے وچن یا وٹاندر کرن لئی ہوون لگ پئی۔ جیہڑی تھاویں ایہہ وچ وٹک ہوون لگی اوہ تھاں منڈی، پڑی یا مارکیٹ بن گئی۔

..... تے پھیر ایہہ مارکیٹ طاقت پھڑدی گئی۔ اکلے اکلے سرمائے داراں نے اُچھا پورپ وچ مارکیٹ اُتے بھارو ہون لئی کمپنیاں بنائیاں ہور منافع کھچن لئی اوہناں کمپنیاں آپو وچ مقابلے کیتے، اک دوجی دیاں لتاں چھکیاں، لڑائیاں وڈیاں۔ موٹی کمپنی نے لسی کمپنی جھپ لئی۔ خرید لئی، پیٹے پالئی۔ اوڑک ملکی حدیاں توں بنے دیاں کمپنیاں نال جوڑ میل کیتے۔ ریلپے کیتے اِنج اک زمانے دی ستھاویں کمپنی قومی کمپنی بندی بندی ملٹی نیشنل تے ٹرانس نیشنل کمپنیاں دا روپ وٹا گئی۔

استھے ای بس نہیں ہوئی۔ سگوں ایہہ ٹرانس نیشنل کمپنیاں وی اک دوجی دے ٹا کرے وچ منافع نال وڈیاں تے موٹیاں ہون دی بھج نس وچ لکیاں رہندیاں نیں۔ ایہتھوں تیک جو اک دوجی نوں کھا جان تے دُنیا توں مٹان دے کم لگ گئیاں۔ سرمائے دار دُنیا دا اک قنون اپنے وچ کھپا لئو یا جوڑ لئو مطلب مرجر (ہُن میگامرجر) اسیں روز ویکھدے آں جو اک میڈیا ہاؤس دوجے نوں اپنے اندر چھک لیدیا اے دوایاں دی اک کمپنی دوجی نوں کھا جاندی اے۔ اک آئل ٹرانس نیشنل کمپنی دوجی نوں خریددی رہندی اے تے اوڑک اوہاناں نشان نہیں

رہن دیندی۔

سرمایہ (کپیٹل) انساناں دی بہوں وڈی گنتی توں کھسیا گیا اے ایس گنتی دے گھٹ ہوندىاں ہوندىاں اخیر کجھ ہتھاں وچ اکٹھا ہو گیا۔

جانے منافع (کپیٹل) چوکھیاں بوجھیاں وچوں نکل نکل کے گھٹ توں گھٹ ہتھاں وچ جڑوا رہندا اے۔ دولت دی جمع جتھ دا حال تاں ایہہ ہو گیا اے ہی دُنیا وچ جی وی دولت اُجھدی اے اوس ساری دا 82 فیصد چھڑا اک فیصد لوکاں کول اے۔

کپیٹلزم (سرمائے داری) سرپلس ویلیو (واڈھو اگھ) دے نشے دا نشی و بہار اے۔ جے سرمایہ شراب اے تاں نشے دا مطلب ای ایہہ ہوندا اے جو ایہہ چھیتی لتھ جاندا اے تے ایہوں پھیر چاڑھنا پیندا اے۔ شراب شراب ہوندى اے ایہہ کوئی آب حیاتى نہیں جو تِساں اک گھٹ پی لئی تے مُڑ سارے جنم جی لیا۔ شراب (سرپلس ویلیو) تاں لُحظہ لُحظہ پینی پیندی اے ایہہ تاں ہر پل ہونا منگدی اے ہر ہر گھڑی لگاتار ملدی رہوے۔

زرا اوہدی لگاتار رسد ای نہیں لوڑیندی ہوندى سگوں ہر روز اوہدی خوراک وی ودھدی تہنی چاہیدی اے۔ نشے دا وسب ایہو ای اے۔

سرمائے داری پہاڑاں نوں مدھن دی طاقت رکھدی اے۔ ایہہ و پھرے ہوئے ڈراونے دریاواں نوں ڈائینوساراں جیڈے ڈیم بنا کے ڈک سکدی اے۔ دہوان سمندر اوہدے ساہویں اینا سوت اے جو اپنی کنڈ اوہدے ہزاراں ٹن بھارے بحری جہازاں نوں براعظماں تیک سواری بن لئی ہر گھڑی ہر ویلے حاضر رکھدا اے۔ کوئی قدرتی جغرافی روک اوہدے ساہمنے نہیں نک سکدی۔

مکدی گل بی سرپلس ویلیو سرمائے داری دی ماں ہوندی اے۔ اوہدے کچھڑ ہلیا اڑیل بال بندیائی، دیس پیار تے اکھاوتی ماڑ چنگ دا اخیر بھیڑا ویری ہوندا اے۔ ایس سرمائے داری ویہار دا جیہڑا حاکم چوکھا دیس پیارا بنن دیاں گلاں کرے سمجھو جھوٹھ پیا ماردا اے۔ مارکیٹ دی نظرے قوم پوج ایس لئی شطان پُنا اے جو قوم پوج لمی چوڑی منڈی دے سایمنے قومی سرحد دی روک کھلہاردی اے۔ ایس منڈی ویہار دا جیہڑا مشرف وی قوم، قوم تے پہلاں پاکستان بولے سمجھو گھنی اُستادی پیا کردا اے اوہ اصل چ قوم چروکنی وینچ آیا اے۔

سرمائے داری عقیدے دے ناں تے وی اپنی منڈی سوڑی نہیں کرن دیندی۔ ایس کر کے سرمائے داری نہ یہودی ہوندی اے تے نہ مسلمان۔ پر اوہ مذہباں نوں ورتدی بڑا سوہنا اے۔ اساں ڈٹھا اے سرمائے داری دا تخم ضیاء جتا چوکھا مذہب دا ناں لیدیا سی اونا ای چوکھا مارکیٹ دے مندر دا اوہدا پوچیواں اُگھڑا آؤندا سی۔

سرمائے داری تکبر نہیں کردی۔ نکھیڑ نہیں کردی۔ اوہدے ویڑھے نہ کالے نال حقارت اے تے نہ گورے دی ہستی کوئی وڈا ماننا والی اے۔ اوہدے لئی بولی، عقیدہ، رنگ، نسل دا وٹکرا ایویں واڈھو گلاں نیں اوہ ایہناں ساریاں شمس توں اُتے اے۔

منافع دا ویٹیکن بندے دا کھیسا ہوندا اے۔ دُنیا دے ہر بندے دا کھیسار بوجھا۔ سرمائے داری بوجھے دی پُو جا کردی اے اوہ اودوں تیک دُو جے دے بوجھے نوں پُو جدی اے جدوں تیک اوہنوں ویہلیاں نہ کر دیوے۔ ایہہ کم اوہ جگت پدھر تے خریداراں جانے ورتہاراں دی رہتل لاگو کر کے کردی اے۔

اسیں تْسیں جیہڑے لفظ دُنیاون یا گلوبلائزیشن توں جانو آں اوہ اصل وِچ کھپت
کار رھتل دا دُنیاوا جان اے۔

کیوں جو پیہہ ناں دی راس والی دی ماں پوری دُنیا وِچ جڑاں پیاری
کھلری پئی اے۔ ایسے کیسے راس والی اپنی ماں دی تاگھ یا سک وِچ دُنیا وِچ ہر
تھاویں حاضری بھرن تے ہر گٹھ نگر نال تال میل بناون لئی ہر ویلے اُتاولی ہوندی
اے۔

اسیں امیر ہوئے کہ غریب، کالے ہوئے کہ گورے، ایشیائی ہوئے کہ
امریکی، بلوچ کہ عرب سارے اکو ای جگت دیہار وِچ جیون پئے جال دے آں۔
واڈھو اگھ دے ورتارے وِچ واڈھو اگھ شاہی وِچ۔ ہور بھادیں اسیں قدانی واکن
تنبو تھلے سون دا نائک کریئے یا واشنگٹن وِچ جا کے عباہیہ وِچ اٹھواں عجوبہ بنن دا
جتن۔ اصل وِچ ایہہ سارے حیلے اپنے آپ نوں دھوکھا دین تے دکھالے بازی
توں ودھ گجھ وی نہیں ہن۔ اک ادھا منکھ چھڈ کے ساری اٹھ ارب مخلوق دربار
مارکیٹ دی بانھی اے ہور گجھ نہیں۔ تے دربار وِچ تاں حکم منن ای ہوندا اے
آکڑ شاکڑ تے نہ نگر نہیں چلدی۔ جیہڑی پُھوں پھاں یا وکڑ واہ سویرے شام
ایتھوں دیاں فیوڈل یونیورسٹیاں توں فارغ ہوئے سیاست دان تے دانشور ٹی وی
تے فیس بک تے کردے نیں ساری پینٹل ای اے۔ کوئی نیل تے کاشغر دی
پاسبانی دُہرانڈیاں دُہرانڈیاں ساڈے لُٹیجن دا ای پر بندھ کیتا جاندا پیا ہوندا
اے۔ کوئی قومی وڈوں چدیاں چدیاں لوکائی دا کھیساکٹوا آوندا اے۔ راس والی
وِچ لٹیون توں کسے دی وی مگتی نہیں۔ راس والی دے ہزاراں ہتھ نیں، سینکڑیاں
پیر، درجناں اکھاں تے ویہیاں کن نیں۔ واڈھو اگھ دی ٹھور راس وال جیہدا کوئی

وطن، کوئی بولی، رنگ، نسل تے مذہب نہیں ہوندا۔ اوہ آپ ای جگت اے۔

راس والی سپر سانک ٹورے نال رواں رہندی اے۔ ایہہ بہوں ماہک
(نفرت) نال اکھاؤتی سرحدوں تروڑدی جاندی اے۔ ریاستوں دی قوم پوج دی
گچی مروڑ کے اپنے لئی بہوں وڈی منڈی اُساردی اے۔ اک ویلا سی بلوچستان
وچ اونٹھاں دے کر واناں توں ہر ٹابری اپنے وچوں لنگھن دا کر لیندی سی۔ چتارو
ہاں ذری جو سومیانی دی بندرگاہ توں لے کے ملتان تیک جاندے کروان کھیڑے
کھیڑے تپے دے سردار نوں ٹیکس تار دے ہوسن۔ پر ہُن راسوالی اجیہا نہیں کرن
دیندی۔ وجوں ریلوے ہر اوکڑ مدھدی ہوئی اوہدے مال دی اڑ پئی بناندی
اے۔ کنٹینراں دے لنگھے ملکالی نیں۔ دیواں جیڈے سمندری جہاز اپنے
موڈھیاں تے سہراں اُتے سامان دے پہاڑ لدی اک مہاں دیپ توں دُوجے
تیک جاندے نیں۔ انجے ای منڈی تے منافع اجیہا نشہ ہوندا اے جیہوں ہتھ وچ
کرن لئی کاروباری معاملیاں تے منافع دی راہ دیاں اوکڑاں تے مسئلے مُکاون لئی
کارپوریشن دے مینجراں نوں ضروری تے لگاتار ہوائی سفر لئی ساریاں
سہولتاں نال بھرے بھریتے ہوائی جہاز ہر دم حاضر نیں۔

سرپلس ویلیو (واڈھو اگھ) اوہ ڈریگن اے جیہڑا جدوں چاہوے مچھی بن کے
سمندر وچ پلانگھاں پٹے تے جدوں چاہے زمین اُتے بھجدا ڈاہی نہ دیوے۔
جدوں چاہوے اسمان اُتے سامان ڈھون والے دیو قد جہاز بن جاوے۔

راس وال امیر توں امیر بن لئی اپنا اثر رسوخ ودھان لئی تے منڈیاں دی ونڈ
وچوں وڈا حصہ لین لئی آپت وچ جنگاں کرن تے اُتارو ہوندا اے۔ ایہہ اوہدی
کسبی لوڑ اے۔ جنگاں تاں بھاویں بھونیں والی وچ وی ہوندیاں سن پر اوہ تاں

اصلوں نیڑوں بھونیں اُتے مل مارن لئی ہوندیاں سن ایس لئی اینیاں دھڑکاؤ نہیں
 سن ہوندیاں۔ راس والی تاں جگت لامان چھیڑدی اے ایف 16 تے ڈرون نال
 دُنیا نوں مارن لئی بمب سڈی اے۔ ایٹم بمب ماردی اے۔ انج اوہ دُنیا نوں
 اپنیاں لوڑاں دے سچے وچ ڈھالدی اے۔

سٹے پاروں اج ساری دُنیا راس والی دی سبھ تھیں وڈی پیو آئی ایم ایف ورلڈ
 بینک تے ورلڈ ٹریڈ آرگنائزیشن دیاں مارونیتیاں نال بدھی ہوئی اے۔ جیہناں
 نوں لوڑ پوے تاں ڈیزی کٹر بمباں نال لاگو رکھیا جاندا اے تے ناگاساکی بناے
 جاندے نیں۔

راس والی دی وڈی کاڈھ

کُل دُنیا وچ اپنیاں وستاں وچکن لئی راس والی دے ان گنت داء پچاں
 وچوں اک اسپرج شے مشہوری اے۔ ایہہ مشہوریاں چکھلے زمانیاں وچ اخباراں
 رسالیاں بچ چھپدیاں سن۔ پھیر جدوں ریڈیو آیا تاں اونوں ورتیوں تے ہُن
 تاں ٹی وی کمپیوٹر دے ان گنویں پکپار تے گھن لاسے تھہ (انٹرنیٹ، فیس بک،
 ٹوئٹر وغیرہ وغیرہ) ایہناں مشہوریاں دے ناویں لگ گئے ہونے نیں۔

مشہوری دا کیہ مطلب اے؟ مشہوری یا اشتہار دا مطلب اے۔ ”جھوٹھیاں
 لوڑاں بناونیاں۔“ تہاڈے اندر بھکھ نہ ہوندیاں کسے شے دی بھکھ اُپجانی۔ بنا
 لوڑ دے لوڑ اُگانی۔ ایہہ ان مانسی تے ان قدرتی بھکھ ہوندی اے۔ ایس کر کے
 ایہہ بھکھ لگدی نہیں لوائی جاندی اے۔ ٹائیڈی جیہی، پلاسٹی جیہی، سوسٹی کیٹیڈی
 بھکھ۔ تسیں منڈی دے بگ دا ڈھیا اوٹھ بن ویندے او۔ جانے نشانہ بنھ کے
 تہانوں ان لوڑیندیاں شیں دا لوڑ وند بنایا جاندا اے۔ تہاڈا پیسہ بنا کارن تہاڈے

بوچھے وچوں وگدا جاندا اے تے منڈی دے مالک دے بنک وچ پیندا جاندا اے۔ تُسیں ایہدے اپنے گُو ہلتی ہو جاندا اے او جو تہانوں ایہدے کھوہ کھاتے پین دی وی رُک نہیں ہوندی تے تُسیں اکلیاں پٹھیاں وی اپنے آپ نال نہیں جے جھوردے۔

پانی دے ہوندیاں سُنڈیاں تہانوں منزل واڑتے لا دتا جاندا اے۔ تُسیں تماکو نہیں جے چھکدے پر مشہوری تہانوں سگھاں تے لا دیندی اے۔ شمو توں لے کے کار موٹر تیک مشہوری اگے اگے، بندہ چکھے چکھے جد توڑی بوچھے دا آخری آنہ ٹکے وی نکل نہ جاوے۔ ہُن تاں پیسے نفے نوں کون ویہندا اے۔ بندہ مارو شیواں خریدو گُردے وچو شیواں خریدو۔ لاش، وطن وچو شیواں خریدو۔

”زمانہ جیٹ دی ٹورے اگے ودھدا جاندا اے۔ ہر پل شیواں دیاں شکلاں وڈیاں پَنیاں نیں۔ چکھلے سال دی مرسیڈیز نوں ماڈل اگے چھکڑا، پُرانی استری نوں اگے اُکا کھٹارا۔ اج خریدو بھلکے پُرانی۔ تُسی مشہوری دے سرتے نوں فون خریدو اتے مشہوری یا اشتہار ای تِناں مہینیاں دے وچ وچ تہاڈے ایس فون نوں ردی تے پُرانا ثابت کر دیسی تے تہاتھوں ایہدی تھال نوں خریدو اسی۔ نوں نوں، اجوکا اجوکا، سوادی سوادی۔ بس خریدی جاؤ، گڑھی جاؤ، ترسی جاؤ، پھیر خریدو، پھیر پچھوتاؤ۔ سبھ کُجھ لے کے وی سکھنے وانجے، بے مراد تے پنت مارے۔“ (عصمت چُختائی)

مشہوری کافر نہیں کفار چیز اے۔ ایہہ بہوں لٹک نال، اکتار، تہاتھوں شیواں خریدواندی رہندی اے۔ اسیں عصمت چُختائی توں ٹوک گھنسا نیں۔ جینے ”خرید لو“ وچ سانوں سبھ کُجھ ایجیے ڈھنگ نال سمجھایا جو میرا قلم میری جیب وچ۔ جدوں

کدیں نواں فیشن آوندا اے تداں فوجی نا کے بندی جیہی چالو ہو جاندی اے۔
چپ چپتے ہزاراں لکھاں دی گنتی وچ گھر بنا کے ہر سٹور دی ٹنگ بچ مال اپڑا دتا
ویندا اے۔ ہر شوکیس سچ ویندا اے پھیر دھاوا ہو پیندا اے۔ خرید لو تھیتی۔
تھیدے۔ تباہ ہو جاسو۔ ساری عمر سر مار دے رہ جاسو۔ سٹاک مک جاسی۔
ہنے..... ایسے ساہ۔ ایسے ساہ نہ لیا تاں قیامت ٹٹ پوسی۔ عاشق کنڈ کروین۔
خاوند طلاق دے دیسن، باس نوکریوں کڈھ دیسن، ساری عمر کواری یا طلاق بن
کے یلکدیاں رہسو۔ نقد خریدو..... چلو قسط تے، ادھاری خریدو۔ نہیں تاں ایہہ
اڑاؤنی بھرتے مُفت ہی لے جاؤ۔ نقد لو تاں نال بسکٹاں دا ڈبہ مُفت.....
مُفت..... اک دم خریدو تاں صابن دیاں بلیاں مُفت۔

رُ سے بچن نوں منانا چاہو تاں فلانا جھاڑو جھٹ خریدو۔ باس نوں غلام بنانا
اے تاں اک دم نواں چلھا لے لو۔ خوند طلاق پیا دیندا اے، دوجی جینی تے پیا
رہندا اے تاں کیوں جو اوہ ساڈا بغل گندھ لوشن تے مونہہ دی سڑاندھ مَکان والا
پیست ورتدی اے۔ گھر نہ خراب کروئسی وی خرید لو۔
چنگی نوکری چاہندے او تاں چھاتیاں دیاں پُجیاں اتے ننگ وکھان والی برا
خرید لو۔

ایس کمبل وچ خاب چوکھے سہاندے ہوسن۔
ایہہ میدہ کیک بنان بچ ورتو اوہ ہُمانوں کُچھڑ چک لیسی۔
(تصویر..... اک ہیرو دی کُچھڑ ٹنگاں چلاندى سوہنی)
”دگوانڈھن دا کھسم بہوں پُچے لیندا اے۔ کیوں جو اوہ ساڈی نویں استری
وریدی اے، ٹسی کاہنوں ترسو؟“

کارپوریٹ سیکٹر دے اشتہاراں وِچ ات چالو گلاں نوں شکلاں دے کے ورتیا جاندا اے۔ تے ایہہ کم اشتہاری کمپنیاں وکھرا ای کردیاں نیں۔ ورتن والا مسلمان علاقہ اے تاں ملٹی نیشنل فارما سوٹیکل کمپنیاں سائنسی قانوناں نوں کنڈ کر کے اپنے منافعے لئی اپنیاں بنائیاں دواواں دیاں خوراکاں وی بدل دیندیاں نیں۔ جے گولی سویرے شام کھان والی اے تاں روزیاں وِچ اشتہار آ جاندا اے اک گولی سرگھی تے دوجی روزہ کھولن ویلے۔

اِنجے ای اُتھل دے ناں نوں تھر تھر کنبن والی ٹیوٹا کمپنی دی اک بڑی طاقت والی پک اپ اے ایہدا ناں ریویوشن اے۔ پچے گویا دی نوٹو لا کے ٹی شرتاں، مکیاں تے ہور بہوں ساریاں وڈی پدھرتے بنائیاں جان والیاں یادگیری شیواں پوری دُنیا وِچ وِچیاں جاندیاں نیں۔

کُجھ لکھھیراں دے نال سنگھنی داڑھی سٹھن قمیض تے چترالی ٹوپي والا اک پلپا ہویا پروفیسر وی چین گیا۔ اوتھے چینی لوک اوہدیاں ان گنت تصویراں کھچن لگ پئے۔ اکلے دیاں، جتھے نال، پینترے بدلوا بدلوا کے۔ مولوی صفت پروفیسر وی بڑے چاء نال نوٹواں لہواندا رہیا۔

اوتھے ای ساڈے دو بولیے نے دسیا ہو سکدا اے ایہدی مورت کوئی اپنی کمپنی دی شراب دیاں بوتلاں اُتے لائے۔ جتھے دے کسے جی نے کولوں توتا دتا، تے جے اوہناں مرداویں نزوری مکان والے تیل دی شیشی اُتے لا دتی۔

راس وال اپنی راس کیوں لوٹدا اے؟

منافع اجیہی تس اے جیہڑی کسے اُپاء نال نہیں بچھدی۔ ایس تسی سوگر اک وسوں دے بل مکران دی ریت واکن سکے ای رہندے نیں۔ ڈھڈ پانی (منافعے)

نال پھلایا ہو یا پر ٹل سکے۔ ایہہ ٹل کدیں تر ہوندے ای نہیں۔ ایس ڈنچھ نوں
 بلوچی وِچ ”آف ڈھاگ“ آکھدے نیں۔ راس وال نوں واڈھو اگھ دے آف
 ڈاگ یا پنجابی لفظ ڈنچھ والی بیماری لگی ہوندی اے۔

ایہہ تے، ایہہ ڈنچھ کیوں؟ ایہہ حرص کیوں؟ تے اوہ اپنے چوکھے واڈھو اگھ
 توں چھکی ہوئی راس دی ورتوں کتھے کردا اے، اینا پیسہ لاند اکتھے اے؟ ایہی
 ودھ راس دا اوڑک وی ہے کوئی؟

ایہہ راس تن خانیاں چ لگ جاندی اے۔ ایہی کُو جو راس وال کول دمڑی
 نہیں بچدی۔ اوہ پھیرتسا ہو جاندا اے تے جھل وِچ پھیر ہو راس نچوڑن لگ
 پوندا اے۔

اوہ خانے ایہہ نیں:

1- گنن دا شوق، گندے رہن دا کمل۔ بینک بیلنس۔ سبھ تھیں وڈا امیر
 سداون دی بھکھ۔ ”سبھ تھیں وڈا دانی بنن دا چا۔ بلوچی دی اک لوک کہانی
 آکھدی اے جو اک بھکھ منگ ساری دیہاڑی بھکھ منگدا سی۔ شام نوں اپنی
 پُری وِچ جا کے گھڈا پندا۔ اوتھے پئے ہوئے چکھلے سارے سکے تے نوٹ گندا
 پھیراج دا بھان کٹ گن کے اوہدے وِچ پاوندا۔ مُڑ کے گھڈا پوردا تے آرام
 نال سوں جاندا۔ وتی دے شرارتی بالاں نوں اوہدی بان دا پتہ لگ گیا اوہناں
 اک شام اوہدے آون تھیں پہلوں ای گھڈے وچوں پیسے کڈھ کے پُری دی
 دوجی گٹھے دھر دتے۔ شامیں جدوں پیسے گنن دا شوقی منگتا آیا تاں سدھا
 گھڈے ول گیا۔ گھڈا ویہلا ویکھ کے اوہ اوتھے ای مر گیا۔

2- راس وال ایس ڈھاگ دے ڈھگ راس دا اک حصہ اپنی لوڑ (عمیاشی)

تے ورتدا اے۔ عیاشی جیہڑی کدیں مکدی نہیں۔ کدیں گھسدی نہیں۔ بے اوڑک
 تے بے انت۔ اوہ اپنے واکن پورے وسیب نوں کھپت کاری نال راضی رہن
 دے جھل وچ بھسا دیندا اے۔ ایہہ لب لوبھ دا بگھیاڑ پُنا پھیر مکن وچ ای نہیں
 آوندا۔

گورکی نے بہوں چوکھے پیسے والے بندے نال ملنی وچ پچھیا سی جو کبھڑی
 اوہدی خواہش اے پوری ہونی رہندی اے۔ اوہنے اپنے لے چوڑے لان ول
 سینت کردیاں آکھیا، میں دُنیا دے سبھ تھیں وڈے تے زوراور دو مُلکاں دے
 پردھاناں دا ایس لان وچ گھول کروانا چاہوندا ہاں۔
 3- بچدی راس اوہ پھیر اُج کاری وچ پا دیندا اے۔

شاہ محمد مری
پنجابی: مقصود ثاقب

وسیب سار میل تے میل بھڑاند

میل اوہناں لوکاں دا دھڑا ہوندا اے جیہڑے اپنے رزق لاجھاں پاروں
وسیب دے ہوراں دھڑیاں توں اڈڑے ہون۔ کھیپلزم وچ دو شرطیں تے دو
پسرویں دھڑے ہوندے نیں۔ جیہناں وچ تھلے دسے نکھیڑ یا اجوڑ ہوندے ہن۔

1- اُج پیداداری وسیلیاں دی مالکی کیہدی اے؟

2- دو بے لوکاں دی گھال کیہناں دے ہتھ اے۔

میل دو وناں دے ہوندے نیں مُڈھلے میل تے اُمدھلے میل

الف: مُڈھلے میل

وسیب دونہ بھڑویاں دھڑاں وچ ونڈیتا ہویا اے، ایہہ دھڑاں سدھیاں
ساہویاں ہک دوجی نال ٹکراویاں تے بھڑن وچ رُدھیاں نیں۔ جانے جیہڑا اُج
وسیلیاں دا دوجیاں دی گھال، پورھے، محنت دا مالک ہووے، تے اوہ جیہدے
پلے اپنی گھال وچکن توں اڈگھ وی نہ ہووے۔ ایہہ دوویں دھڑے مُڈھلے میل
ورگ یا شرییناں اکھواندے نیں۔ ایس لئی جو وسیب وچ اُچاؤ کرت وچ ایہہ دو
میل ای اک دو بے نال بجھے جڑے ہوندے نیں۔ ایہناں دی آپسی بانڈھ باجھ
اُج یا پیدوار نہیں ہو سکدی۔ ہور چنے وی لوک نیں اوہ ایہناں مُڈھلے میلاں وچ

نہیں آوندے۔ جے ایہناں دوواں میلاں وچوں اک میل نہ رہوے تاں و بہار
میل بندای نہ رہسی۔

ایہہ دوویں مڈھلے میل نیں:

1- بُرجوازی = ایہہ فرانسیسی بولی دا لفظ اے۔ منجھ وارے وچ چوکھنڈی دی
کندھ یا فصیل دے اندر وار منڈی دے وسنیکاں نوں بُرجوازی کہندے سن۔
جیہڑے آسے پاسے پھیلے پینڈو واہیواناں توں رزقالی پکھوں اک پیرا گیرے
ہوندے ہوندے سن۔

سرمائے داری (راسوالی، کپیٹلزم) وچ سرمائے دار یا راسوال میل نوں
بُرجوازی وی کہندے نیں۔ اُچ و سیلیاں دی مالکی ایسے دے قبضے وچ ہوندی
اے۔ دوجیاں دی محنت، گھال یا پورھیا وی ایہو ای خریددا اے۔

2- پرولتاریہ = فرانسیسی بولی دا لفظ اے جیہدا مطلب اے شہریاں دا سبھ تھیں
پٹھلا یا تھلوا میل۔ راسوالی (سرمائے داری) وچ دوجا مڈھلا میل مزدور یا کرتی
میل (ورکنگ کلاس) اے۔ ایہہ اک ایہو جیہا میل اے جیہدے کول اُچ
وسلیاں دی مالکی نہیں۔ ایہہ دوجیاں دی محنت گھال یا پورھیا وی نہیں و ہاج سکدا۔
ایہہ تاں اپنی گھال (محنت) وچ کے اپنی روزی کماندا اے۔

بُرجوا میل (طبقہ، ورگ، شرتی، جماعت) تے پروتاریہ میل وچوں پہلا ظالم
ہوندا اے دھروکار۔ تے دوجا مظلوم دیبجیا تے پٹھیا ہویا۔ پہلا حاکم میل ہوندا
اے دوجا محکوم میل۔ پہلا میل لٹن والے لوٹواں دا ہوندا اے تے دوجا لٹے جان
والیاں دا، جیہناں نوں لٹیا جاندا اے۔

صاف اے جو دوواں دے لاجھ اکو جیہے نہیں ہوندے اوہناں وچ بہوں گنڈرا

پاڑ یا دُپھیڑ ہوندا اے۔

میل دُپھیڑ (تضاد) تے میل گھول

ایہہ دُپھیڑ جدوں بُرجوازی تے پروتاریہ والے میلاں دا اے۔ اوہناں وچالے اے۔ ایس کر کے ایہنوں ”میل دُپھیڑ“ کہندے نیں۔

ایہہ مُڈھلے میل ویری میل وی اکھویندے نیں۔ ایس کر کے ایہناں دے رزق لایہاں وچ وی مُڈھلے دُپھیڑ نیں، ایہناں مُڈھلے دُپھیڑاں وچالے کوئی پڑھیں پنچایت کوئی جرگہ عدالت تے کوئی ہور صلح یا جنگ بندی نہیں سرسکدی۔ ایہہ جنگ دوواں دھراں وچوں کسے اک دی جت تے دُوبے دی ہار نال ای بیڑ سکدی اے۔ ایہہ میل یا ورگ دُپھیڑ ای وسیب وچ مُڈھلا دُپھیڑ ہوندا اے۔

اک میل بند وسیب وچ نسارا، ودھاء پھلاء تے اگوانہی (ترقی) دا اکو اک راہ میل گھول اے، میل بھڑاند میل یڈھ یا میل جنگ۔ تے ایہہ گھول ایہناں دوواں مُڈھلے میلاں وچ ای ہوندا اے۔ ایہو میل نکھیڑ رزقالی (معیشت) دے پڑ وچوں پنگر کے حیاتی دے ہر کھاتے اُتے چھا جاندا اے۔ انج دوواں میلاں دے سیاسی ہت، لایہاں دیاں نفسیاتی خاصیتاں تے خیال اوس میل دے روزی رزق تے مادی لایہاں دی نینہہ اُتے بندے اُسر دے نیں۔

ب: ان مُڈھلے یا اُمڈھلے میل

وسیب وچ مانساں وچالے میل دُپھیڑ توں اڈ ہور وی کئیں نکھیڑ ہوندے نیں، جیکن قومیت، جنس، عمر، پیشہ، تعلیم وغیرہ۔ کدیں کدیں اچھی پدھر تے اک یاں اک توں چوکھے ان مُڈھلے دُپھیڑ اینے گُو اگھے تھی ویندے نیں جو اصلوں مُڈھلے دُپھیڑ دی کار کرن لگ پوندے نیں۔ جیکن بلوچستان قومی دُپھیڑ۔ پر ایس

اُچّی نوں چھڈ کے اصولی گل تاں ایہا ہے جو میل دُ پھیڑ وسیب دا سبھ تھیں اُگھا تے وڈا دُ پھیڑ ہوندا ہے۔ رہندیاں ساریاں وسیبی پرتیں تے اوہناں وچلے دُ پھیڑ یا تضاد مڈھلے نہیں ہوندے ہن۔

راسوالی (سرمائے داری، کیپیٹلزم) وچ جھلے وسیب جانے بھونیں والی (فیوڈلزم) دی رہند کھوہند بچی رہندی اے۔ جیکن واہک میل۔ جیہڑا بھونیں والی وچ تاں مڈھلا میل ہوندا آہی پر ہُن راسوالی وچ نہیں۔ پر ایہہ پرولتاری میل دا سنگی یا بانہہ بلی ہوندا اے۔

اسٹینلی جینٹیا نہ تاں اک وکھرا میل رہیا اے تے نہ ای ہو سکدا اے۔ ایس کر کے جو ایہہ وسیبی اُچّی یا پیداوار دے ویہار وچ کوئی آزاد یا آپ مہاری تھاں والا نہیں ہوندا اے۔ ایس وسیبی کھاتے دے اُدم آہرنوں اوس مڈھلے میل دے لائبھ متھدے نیں جیہناں دی ایہہ سیوا کردا اے۔ بینک مالک، فوج، پلس تے افسر شاہی اُچّا ٹوکم توں دُور رہندے نیں۔ ایس لئی اوہ مڈھلے میل نہیں ہوندے اوہ کرتیاں یا گھالیاں دے بھا دیاں جوکاں ہوندے نیں۔

ایہہ ان مڈھلے میل، مڈھلے دو میلاں وچوں کسے نہ کسے دی بھائیوالی کردے نیں۔ پر ایہہ کم اوہ اپنے لائبھاں دی راکھی لئی کردے نیں۔ مڈھلے میل جانے پرولتاریہ تے بُرجوازی وچوں جیہڑا زوراور ہووے ایہہ ان مڈھلے میل اوسے دے سنگی بن ویندے نیں۔

انجینئر، وکیل، ڈاکٹر، ٹیچر تے سائنسدان اوہ پرت نیں جیہڑی سرمائے داری (راسوالی) دی خدمت کردی اے۔ ایس کر کے اوہ مزدور میل تے اوہدے گھول توں اڈ رہندی اے۔ ایس اکھوتی مڈل کلاس دی کوئی کچی ہستی نہیں ہوندی۔ ایہہ

میل نہیں بس اک Stratum پوچا جیہا ای ہوندا اے۔ ایہدا کم اے چھیتی ای کھلر پُر جانا۔ بعضے تاں سبجے مڑ کے اُتھل ویری صفاں وِچ جا وُسن، ہاں پر ایس پرت چوں گجھ لوک اپنا علم سیانپ مزدور میل نوں سُر تے دین تے جتھے بند کرن تے لا دیندے نیں۔

ایہناں لئی آپ مہارے رہن دی کوئی ڈھونئی نہیں۔

پرولتاریہ دی نابری تے بُرجوازی دی ویہر

میں جانیاں جُھدیاں ویہر سرمائے دار (کیپیٹلسٹ) نال جوڑ دتی اے۔ منافع دا روگ جاو رکھنا، بُرجوازی دی دلیل تے اوہدی خصلت تے ٹیچا بن جاندا اے۔ ایسے پاروں اوہ ایہدے وِچ کسے دا لا ٹانگ سہارن جوگی نہیں رہندی۔ ایس لئی اوہدا ویہار یا چالا جانے کیپیٹلزم سرمائے دی ایس ریل پیل وِچ اڑیکے نوں ویہردا اے۔ ایہدے لئی اوہ بہوں نرم تے پولے ڈھنگاں توں لے کے کھروے تے کرڑے پن دی ورتوں کردا اے۔

جیکن بُرجوازی مزدوراں دی اپنیاں اُجرتاں یا مزدوریاں ودھان دیاں منگاں دی راہ ڈکن دا اُپاء ایہہ کڈھدی اے جو اوہ بروزگاراں دی اک رجمنٹ پیدا کر دیندی اے بی جدوں وی مزدور اپنی دیہاڑی یا اُجرت گھٹ ہون تے کم توں انکاری ہوں تاں اک مزدور دی تھاں دو سو مزدور قطار بن کے آ کھلووے روزگار دے اڈیکنہار ایس لشکر نوں ”ریزروڈ انڈسٹریل آرمی“ سدے نیں۔

اُستاد اُسار کم دی بھیکھ منکن لئی ودھیاں بانہواں دا جنگل سنگھنا ہوندا جاندا اے، تے آپ ایہہ بانہواں لسیاں تے کم کرنوں آتر ہوندیاں جاندیاں نیں۔

مزدور چھڑا اپنا آپ دوجے توں سستا وچن دا مقابلہ ای نہیں کردا سگوں اک

بندہ پنج دس یا وہیہ بندیاں داکم کلیاں کرن لئی دی بددا اے۔

انجی ای سرمائے دار مزدوراں وچوں اک کھاندا پیندا طبقہ یا میل پیدا کردا اے۔ پھیراوس میل یا طبقے ورگ راہیں ٹریڈ یونیناں وچ اپنا اثر تے دخل بناوندا اے۔ انجیہ ٹریڈ یونین لیڈر تے پیٹی برجوا بندے مزدور لہر وچ موقعیا پرستی لیاندے نیں مزدور لہر وچ موقعیا پرستی دا مطلب سرمایہ داراں نال سمجھوتے بازی کرنا تے مزدوراں نوں سرمائے داری نظام دے خلاف جتن توں باز رکھنا اے۔ انجیہ بندے سرمائے داراں دے راج نوں قائم رکھن دی وجہ بندے نیں۔

سرپلس ویلیو (واڈھو اگھ) دا ون وے ٹریفک اپنے مخالفان لئی ہر ویلے ننگی تلوار بنیا رہندا اے ایہہ مخالفان نوں ملیا میٹ کردا اے۔ کوئی سوچ نہیں سکدا ہی چنے قتل منافعے نے کیتے نیں، دھرتی دے گولے تے اونے قتل بھچھالاں، ہڑھاں، وباداں تے کالاں نے رل کے نہیں کیتے۔

تے بڑی ای کوڑی موت دیندا اے سرپلس ویلیو (واڈھو اگھ) دا نظام (ویہار) ایہہ بندیاں دا ہر ویلے چوکس، ہر پل سُر ت وند، تے ہر گھڑی جاگدا ویری اے۔ ویکھیاں بھاویں ایہہ جتا رنگ رنگیلا، من موہنا ہووے ہر ویلے ٹھشوئیں دے ہلے کھلیر دا ہووے ساٹو تے سوہنا بولدا ہووے پر اپنے بچاء لئی ایہہ خیالوں کتے ودھیرا بے کرک تے ظالم ہوندا اے۔

ٹسیں کسے وی ولس وچ ہووو، ٹسیں اپنے نعریاں ناواں تے جھنڈیاں نوں جتا مرضی پھکا تے پلے نہ پین والے بنا لوو ایہہ تہانوں پچھان لیسے۔ ایہدیاں پچھان، سُنن، سُنگھن دیاں حساں دے ریڈار جھٹاپٹ تہانوں لہہ لیندے نیں، سیااندے نیں تے ٹکانے لا دیندے نیں۔

نظریاتی یا فلسفیانہ گل تاں چھڈو ایہہ اکھاؤتی اخلاقی لوڑاں دی پاروں وی اپنے نظام وچ بدلیاں نہیں کرن دیندا۔ وطن پرستی دے ناں تے ایس نظام نوں اک چھوٹے جغرافیائی خطے تیکر رکھن دی گل سوچنا وی ایہدے خلاف سخت غداری اے۔ مٹی مفاد دے ناں تے ایہدی راہ وچ اڑیکے یا روکاں پاون دا کوئی وی حیلہ موت نوں واج مارن دے برابر اے۔

مالک جتے وعظ نال، تقریر نال اللہ دے واسطے دے کے اک ہی قوم یا قبیلے دے ہون دے حوالے دے کے، یاری دوستی وچ ایس گل تے نہیں منائے جا سکدے جو اوہ بھکھے، غریب لوکاں خاطر مالکی تے حاکی توں اپنے آپ ای دکھ ہو جاوے۔ اوہ بندیائی تے بھائی بندی نال اک مذہب، اک وطن، تے اک قوم ہون دی پاسداری کردیاں اپنا ورتارا نہیں چھڈن تاریخ تے قوماں دے تجربے دسدے نیں انج کدیں وی نہیں ہوندا۔ ایس لئی بھئی سرپلس ویلیو ای نظریہ ضرورت اے۔ سرپلس ویلیو ای جے ہند، نظریہ پاکستان اے۔ ایہی حب الوطنی اے تے ایہی مذہب دوستی اے۔ ایس نظام وچ بلیک لائف میٹرز جیسے چلنتر نعرے اپنے آپ ای جارج فلونڈ دی گچی نپ لیندے نیں۔ ایہہ اک ایہو جیہا ہر چیز اُتے حاوی نظام یا دیہار اے جیہدا اپنا سیاسی، اخلاقی تے فلاسفیکل سسٹم اے۔ ایہہ کسے ہور نظام نوں مندا ای نہیں۔ سبھ نظام ایس دے وچ ای کھپ جاندے نیں۔

کمیونزم مقامی دے نال نال اک جگت نظام اے۔ معاشی کچھ توں وی، سیاسی کچھ توں وی تے نظریاتی فوجی کچھوں وی۔ امریکہ تے مغربی یورپ ایس نظام دی اگوائی کردے پئے نیں۔ ایس سارے گجھ نوں اُلٹا دین لئی مزدور طبقہ

مقامی طور تے وی تے عالمی پیمانے تے وی لہر چلائی کھلہا اے۔ ملٹی نیشنلز دے خلاف تے کیپیٹلزم دے خلاف مزدوراں دی ایہہ عالمی تحریک سوشلزم دی تحریک اکھواندی اے۔

کیپیٹلزم عالمی طور (جگت پدھر) تے دُنیا بھر وچ اُتھلک تحریکاں لئی دُشمنی دے جذبیاں وچ گدھا ہوندا اے۔ تے ایہہ نظام اپنے بے پناہ وسیلیاں، ملٹری طاقت، جاسوسی جال تے سازشاں نال لیس دُنیا دی ہر اُتھل لہر اُتے ٹٹ پیندا اے۔

تاریخ وچ اک ای نظام (ویہار) ایسا آیا سی جیہڑا صحیح معنیاں وچ ایس جگت کیپیٹلزم دے سامنے کھلو سکیا سی تے ایہوں اوس نے کنیں وار تباہ برباد وی کر سٹیا سی۔ ایہدا اوہ بدل سوویت یونین تے دُو جے 22 سوشلسٹ مُلکاں دا ویہار سوشلزم رل ورتن واہ کہووندا اے۔ سوشلزم 70 ورھیاں تیک کیپیٹلزم دیاں جڑھاں تے نینہیاں پھدا رہیا۔ پر سوشلزم دی ساری ہمت کر کے وی کیپیٹلزم اک واری مُرنج رہیا۔

سوشلزم والا ایہہ وٹانواں ویہار مُرد مُرد کے آوسی۔ کدھرے سپھل کدھرے اچھل۔ ایس وٹویں ویہار دا خیال اے جو راس والی سرمائے داری نوں قدرتی موت نہیں آونی سگوں ایہوں قتل کر کے ای مارنا پونا اے۔ جانے کیپیٹلسٹ (راسوالی) رشتے اپنے آپ نہیں مگدے ایہناں کسے ہور ہتھوں ای مرنا ہوندا اے۔

واجبے ہوئے مزدور طبقے کول گجھ کرن باجھ کوئی راہ نہیں۔ اوہنوں اپنی بند خلاصی لئی آپ ای گھلنا پوندا اے۔ اوہ تن شکلاں وچ ایہہ گھول گھل سکدا

اے۔

1- رِزق گھول: ایہہ مزدوراں تے اوہناں دی یونین دا روزمرہ گھول اے تاں جو مزدوراں دی دیہاڑی یا اُجرت رپورھیا ودھے اوہدے کم دیاں حالتاں سُنکھالیاں ہوں۔ مانی تواریخ اپنا حال چنگیرا بناون دیاں ویونتاں گھڑن بناون دی تواریخ رہی اے۔ بسُ ترک دے زمانیاں توں لے کے اج دی اُسری نَسری دُنیا تیک ایہو سلسلہ چلی آوندا اے تے ایہہ ہے وی ان مُک۔ کوئی حد بتا ای نہیں ایہدا۔ گھول دی ایہہ قسم بُرجوازی دی نچی ملکیت نوں نہیں ونگاردی۔ مزدور ٹریڈ یونین وِچ جتھے بند ہو کے بس آنے لکے دی لڑائی لڑدے نیں۔

پر ایہہ لازمی گھول اصل خلاصی نہیں دیندا۔ ایہہ کمیونٹیزم (راسوالی) نوں نہیں مُکاندا۔ کیرمیل آپ اپنے جتن راہیں زرا ٹریڈ یونین دی سُرَت کھٹن جوگا ای ہوندا اے۔ ہر ہڑتال وِچ وسیبی اُتھل دے تے لکے ہوندے نیں۔ پر ایہہ سوچنا اصلوے ای بے عقلی ہوسی جو اسیں ہڑتال توں سدھے ساہویں اُتھل دے پڑاے تیک پُچ سکدے آں۔

جے زرا ایہو ای حال رہوے تاں سِٹا ایہہ نکلسی جو مزدور دا گلم ابد تیک رہسی۔ چھڑا تکیاں موٹیاں رعائتاں چھوٹاں ڈھیندیاں رہسن۔ ٹریڈ یونین (کسب جتھ) گھول وِچ کرتی، کیر، پورھیت، گھالی میل دے کچھ توں تاں سچیتا تھی سکدا اے پر اخیری ازادی یا گھل نہیں گھن سکدا۔ ٹریڈ یونین (کسب جتھ) کمیونسٹ پارٹی نہیں ہوندی۔ پورھیت، کرتی یا گھالی سْتے سدھ اپنے حاکمین دا پھٹھ مودھا مارن جوگا نہیں ہے۔ مزدور ٹریڈ یونین کسب جتھاں تاں بنا سکدے نیں۔ نکلی موٹی سیاسی لہرنوں کجھ تران تاں دے ای سکدے نیں پر ایہہ سارے کم اوہناں

نوں سْتے سِدھ سیاسی پارٹی نہیں بناندے۔

بک ہور ہیر لینن دے ویلے جانے 1903 توں لا اج تیک ہوندا آدندا
اے بی ٹریڈ یونین رکسب جتھ لیڈراں نوں بُرجوازی نے کرپٹ (بیمان) بنایا تے
اوہ آپ پیٹی بُرجوازی بن گئے نیں۔

پر مارکس ایہہ وی آکھدا اے جو صنعتی یا گھاٹل نابری بھاریں جتی وی تھوڑی
ہووے پر اپنے اندر اوہ جگت آتما والی ہوندی اے۔

مڈھلی خلاصی لئی تاں اوہنوں ایہہ ڈھنگ وی چالو کیتی رکھنا پوسی تے نال نال
ہور راہ وی کڈھنے پوسن۔

2- وچاردھارک گھول: ورگ گھول یا طبقاتی (میل) گھول دیاں سیاسی تے
رزقالی شکلاں اودوں تیک نغھیاں تے مٹویاں ای رہندیاں نیں جدوں تیک
اوہناں نوں وچار لیبیاں دے قطبی تارے دی دکھالی نہ جڑے۔ وچار لیبیل گھول دا
مطلب بُرجوازی دیاں وچار سیاڑاں دی رد تے اوہناں دی وٹاویں خلاصی دی
وچار لیبہ دینی ہوندی اے۔

وچار لیبہ دا دتا جان ایس لئی وی لوڑیندا اے بی جدوں وار وچ اُپجاؤ رچھ
مڈھلی تے ان گھڑ حالت بچ ہن۔ تاں منس نوں وسیب دی سرت ای کائی نہ ہا۔
مڈھ سمیاں دا منس جو کجھ ویکھ سمجھ سکدا ہئی اوسے دے سوارن نوں پورے وسیب
دا سوارن مندا ہا۔ ایس کر کے کسے نے ریتل نوں ودھیا بناون نوں وسیب دا
ودھیا کرن جاتا، کسے نے جنیاں دا حال سدھارن نوں تے چوکھیاں نے وسوں
وچوں بھیڑ مکاون نوں۔ وسیب نوں سموچا نہیں سگوں ٹلڑیاں وچ چنگا بناون
والے ایہناں فیلسوفاں نوں یوٹوپیا ئی فیلسوف آکھیندے نیں۔

ایہدے اُلٹ اِج کِرتی کِیریاں دی وچار لیہہ گھن کچھی ہے یوٹوپائی نوں
ساہویں۔ ایہوں مارکس واہ آکھیندے نیں۔

3- سیاسی گھول: ایہہ ہے اصل گھول۔ نشانہ لوٹو تے دھروکار و بہار نوں جڑوں
پٹ کے مُکا سٹن دا گھول۔ اتھے چھڑا اُجرتاں وِچ وادھے یا کم دیاں حالتاں
وِچ سودھ لیاون دی گل نہیں کیتی جاندی سگوں مہنکیائی، بے روزگاری، بے امنی،
بے نیائیں تے بے کرکی ساہویاں گل کردیاں کردیاں سیاسی راج دا سوال چایا
ویندا اے۔ ایس سٹے تے بچیا ویندا اے راج بُرجوازی توں گھن کے پرولتاریہ
نون دتا ونجے۔

ورگ گھول یا میل بھڑاند دی سیاسی شکل کیر میل تے سارے وسیے نوں کھوہ
دھروتوں خلاصی دوانا ای اصلی مُدا اے۔
گھول دیاں رزقل تے وچار لیہل شکلاں سیاسی گھول دے ٹچیاں دے
ادھین ہوندیاں نیں۔
